

土族民间文学丛书

MONGGHULNU UROG WARIGU

DA RGEE GIGU DARSUU

土族婚丧习俗

HMNDX SZARBATEN DA QII UILENU GES

互助土族自治县民族宗教事务局编

2006.8

**MONGGHULNU UROG WARIGU
DA RGEE GIGU DARSUU**

土族婚丧习俗

HMNDX SZARBATEN DA QII UILENU GES

互助土族自治县民族宗教事务局

2006.8

DURIDAL

ZhangZunshuu

Hana mudem,Dunda lusnu gireeltu pujigqilel ndaanu lusnu 56 szarbatennu sain pujigqilelsge hamdulasannu huino qaglaji iresanna.Mongghul szarbaten dunda lusnu 56 szarbatenregu nige ni waiji njeenaanu szarbaten lorjinu shdur uyedu ni hudu sain pujigqilel gharghaja.Mongghul szarbatennu ulon kun dundagu rdem Mongghul pujigqilel diregu ngoti naama qijiggewa.Mongghulnu ulon kun dundagu rdem shgengii Mongghul kunnu urog warigu darsuu,rgee gigu darsuu,ulon kun dundagu dau,ulon kun dundagu hghuisgenu rogduwa.1979 fondu Mongghul pujig darlasannu suuldu,njeen pujgnaa tanisan kunsge Mongghulnu ulon kun dundagu rdemnu kuji gharghaji huraaji turuulelduji shge bauldal baulghaja.Xan Mongghul kile pujig uilenu aliwan gernu tundaasge ne ulon kun dundagu rdemsgenu debtirdu guriiji qidarqileenu 《MONGGHULNU UROG WARIGU DA RSEE GIGU DARSUU》、《MONGGHUL SHDOCHAA》nigedar、《MONGGHULNU GHADAGU DAU》nigedar、《MONGGHULNU HGHUILANG DA TAALTHAGU HGHUI》、《MONGGHULNU ULON KUN DUNDAGU HGHUI》nigedar、《MONGGHULNU ULON KUN DUNDAGU HGHUI》ghoordar、《MONGGHULNU U-

LON KUN DUNDAGU DAU》nigedar giji Monghul Qidar
pujigla harilqilesan jagrim debtirdu ulilghaja,do muxi
huino giji hghuarlaya.Ne jagrim debtirnu hghuarlasansa
huino nigelaa ndaanu Mongghulnu ulon kun dundagu
rdemnu hananu muxi sbarlaji simqannu kunsge Mongghul
pujigqilelnu nige mudesu giji sananii,Dii nigelaa ndaanu
Mongghulnu ulon kun dundagu rdemnu geeji bauji xji
shdaji jalghaaji rjeelelghagure juure urom giji sananii.Nin
gijinge duriya.

2006 fonnu 8 saradu

序

张宗寿

众所周知，中华民族灿烂的文化是由我国 56 个民族优秀文化融汇而成的。土族作为中华 56 个民族之一在其漫长的历史进程中创造了丰富的本民族传统文化，土族民间文学是土族传统文化中的瑰宝。土族民间文学主要表现在土族的婚丧习俗、民间歌谣和民间故事等方面。1979 年土族文字创制以后，掌握了自己文字的土族人士对本民族的民间文学进行了大量而系统的搜集整理，取得了可喜的成绩。县民族语文工作办公室的同志们把这些民间文学作品整理成册并译为汉文，形成了《土族婚丧习俗》、《土族赞歌》第一集、《土族情歌》第一集、《土族谚语谜语集》、《土族民间故事》第一、二集、《土族民歌》第一集等土汉对照系列丛书，现陆续印刷。印发这套系列丛书的价值在于一方面充分展示土族民间文学的风采，使更多的人了解土族文化，让土族走向全国，走向世界；另一方面，作为一种宝贵资料使土族民间文学得以保存下来，为传承、发扬土族文化起到一定的作用。这就是我们印刷这套系列丛书的初衷和愿望，以此为序。

2006 年 8 月

MONGGHULNU UROG WARIGU DARSUU

Mongghul szarbaten ndaanu amii lusnu 56 szarbaten diregu nige niwa. Mongghul szarbaten 24 tumun kun waina, (2000 fon) shgengii Kugo noor sin da Gansu sindu saulduja. (Kugo noor sindu 19.9 tumun fuliu kunwa. Gansu sindu 4.1 tumun fuliu kunwa.)

Mongghul kun njeenaanaa “Mongghul” “Qighaan Mongghul” giji daudana. Qidar kun Mongghul kunnu “Tuurin” “Tuumiin” giji daudana. Xini Dunda lus darlaanu lusnu furongsa “Tuuzuu” giji nire daglalghaja.

Mongghul kunnu urog warigu darsuu njigjang ,mazii, hurum da moor neegu giji deeren samba waina. Hurum ughusa daulaji qin jooriji xogjan gula hghuiwa.

NJIGJANG

Mongghul kun turong urog warildusa shgengii aana aawa rghangnu warina. Aana aawanu sgillaa iregu tigii xjunma waisamba, njeen bulainaa ugonii awuji uliguna gisa dii xjunnu kudu ni warwa daabulaji turong longhu xjilghana. Turong longhu xjilghadulaa nige tawag shdima nige longhu duraasi wariji xjilghana. Xjun kunnu kudugu aana aawa da xjun njeenaanu sgillaa ireniisamba, irelghasan duraasinu uquanu , longhu turo taraamange zhonglaji shdi-manu nige raaljiji harilina. Sgillaa lii ireji urog warigu lii duraala-samba, awuji iresan shdima da longhunu te shdaar harilaa irelghaadiina.

Shdima da longhunu hariliji iresan waidalnu ujeji urog warigu duraalajiisamba, dii yang warwanu daabulaji urog rjilela xjina. Urog

rjilela xjisa ghoor tawag shdima ghoor longhu durdaasi jibjig hu-
loosan lagxjiimange waraa xjina. Awuji xjisan nige longhu duraasinu
uquanu nige longhu duraasiniinu njigjangre geena. Ne nige yang
darang hadanuda shge shgenge guleenu njigjang uugu uduknuda
nigere taiwaadina.

Njigjang uugu udurdu ni, kurgeennu shgesgenu nige ghoorla
warwala hamdu hamnong rogdu njigjang uula xjina. Xjidulaanu
ghoor tawag shdima ghuraan longhu duraasi nige chizi fulaan bos da
seer yaahange wariji xjina. (duraasi longhunu zaurila amasarlaji
longhunu gujire ni qighaan nghuasinge xuana.)

Njigjang uugu udurdu ni, hamnong kun xani funinaa ncoglal-
ghaji xjunnu hadaniinu nigere taina. Muxi warwala tangxaalasan
hadanu xani funidunaa nige mudelghaji, hada shge ulijiisa xaninu
shdoogusge nige baulghaji, hada mulaa ulijiisa nige gharghagu hgi-
leni giji (dangmaadu waisa mori musila hada gulena, dogu diidu
seer mengu da bosla gulena) warwa xani funinguladu duraasi ujeji
doorogu tigii ugonge gulena:

“Ya, do aadeengula qogjonge warida bu ndiree ni jangjuur
yerxiinge xiilaya. Do jubda gongmii yiijanu qimsangdu maarjo tigii
xjunnge xjeeleja gisan gula, xuumii qaujanu qimsangdu singe madu
kuunge xjeeleja giji, shdoogusgenu sgillaa ireji mulaasgenu duraan
kuriji, dii jubda tingere niurdu kiimange tauji ulongmange zhiglasi
isge huraanu shdagwa, hara ghajardu warwamange ghariji guaidal-
mange guaisa isge urognu moorwa. Dii rgen qaujanu qimsangsa
ndaa warwanu saqogduma gharghaji qugu ujudurhaannu iisa buda
ireji rgennu ndireexigu aagala jiimange gilduji, aagu samanu ringo

hada waisa, suu hada waisa, neniinu shge shgenge gulelduwa. Do xaninu aadeeguladu nige xiilayada aadee shdoogungula darang haldan suunaamange jiiji, buda darang tangulanu haldan suu doorosa daalenmange urgui xii shdagu tigii xjiidunge warigu hgileni.”

Warwanu ugonu zeeleji hamnong rogsa warwadu nin giji ugonge gulena: “Ya , warwa dideda duraasinge wari, do jubda, niudurgu udurdu budangula nqoorden baghagu tigii kuu xjunnu dundognu nzhiblalghaniigu tewa, warwa dide rgen ringo hada suu hada-sgenu budanguladu daalghawa, sainu gula hghuiwa. Ya do bossgenu szaliunge tooloonu hananu muxi ghargha.”

Njigjangnu uuwaadigu dii urognu moor turuuleedija. Njigjang neam gigu hamnong rogsa yang ghadimsa iresan shdaar shdimanu raaljiji, longhuregu duraasinu raaljiji, duraasi longhunu yeelam bosla amasarlaji ghoor longhu duraasi harilina.

Warwa hariji iregu , ghadim kun yang xani funinaa ncoglalghaji qaamange wariji hamnong rogsa hariliji irelghasan duraasiuu uquji njigjang uui hada gulesannu nige mudelghana.

MAZII

Mongghul kun daigii ni iisa, kuu xjun nasindunaa kuriiji hada kuijagu dii mazii ughuji hurum ideji kuu xjunnu dundognu nzhiblal-ghaguna. Do lusnu nqim shdaar turoo furongnu jurlagu pujig baril-nu awaji , nqimnu nasi kurigu isge dundog zhiblana. Maziinu udurdu ni, ayil kuxin , urog turog hanala fulaan nughoonnaa waraanu xjunnu kudu ni songli wariji xjunnu kurgeela irena. Xjunnu kudusa ni hanandu hgebli giji ghuraan dau qaa warina.

Maziinu udurdu, ghadim rogsaarang warwanu daabulaji mazii sgaa kurgeeji irelghana (mazii sghaa ni ghuraan haibsi huloosan hghai ghargewa). Ghadim rogsa warwanu daabulasa,arang warwadu qaamange wariji, ghada gharidulaanu qighaan moor tidanii giji dire ni ghuril sajiji ghuraan qogjo duraasila morire gharilghana.

Warwa iredulaaarang ghoor tawag shdima ghoor longhu duraasi da ghadim roggu songlinii waraa irena. Warwa udendu baugu qagdu ude tusghula zeeleji kudu kurisa ghuraan dau qaa warina. Warwa haridulaanu ghadim rogduji ghoor tawag shdima warwa njeenaadu nige tawag shdima harilina. Warwa hariji lii xjisamba jaanandu sauwaaduna.

Warwadu xoomii qaanu waraadugula dii hamnongdu paisong pailana. Paisong pailasa xjundu hgilesan hada da hamnongsa pailasan fulaan nughoonnu xaazindu awuji gharghaanu ayil kuxin da urog turogsGEDU nige samba nige samba toolaji ujelghana. Toolagunsa muxi, mazii denjen ghardunaa duraasi qogjo da lagxjiinge waraanu

xjunnu xaazire daudaji gharghaanu doorogu tigii ugonge gulena:

“Do jubda, niudurgu tigii sain udurdu, sain uduurnu sain sghaudu, nara qorgo duurigu qagdu ni , gaaqannu warwa dide urog turog da ayil kuxingula kundun buyenaa kungonge ulilghaji yobjol rjanglaji ulaha ula dawaaji ghulha ghul dawaaji tangha tang dawaaji ndaanu kudu bauldujiigu tewa. Do gaaqannu njiwangula suidaar qaamange uquji yanmange tidalduda, mau hgoiqag ndiree ni jangjuur yerxiinge xiilaya. Dii mau hgoiqaggu ugo lii iregu ghajardu ni darang warwa dide urog turog da ayil kuxinnu shdoogusge nige bii xineelduji, yama sasala nqoorden wariniigu tigii dundoggu nzhilalghaguxja. Ya, do gaaqannu urog turog ayil kuxin hananu xaa-zireji urinii. Do jubda, ndaanu gongmii yijjanu xjungenu turuu xiri gharghanii giji, dooro paisongre shdur deel kidiwa, hghur deel kidiwa, guazi kidiwa, malgha kidi kidi waina , pusee kidi kidi waina, qarag kidi waina, munde darang yaan yaan waina. Jubda nensa muxi waisa, xjunda lisse wari shdagudana lissenu waraanu do ulija, do nin giji kurgeesa xjunnuda nigijji kuigijajida, dii yaaniisada aana aawanu sgilgewa. Xjunda sgildunaa yama bii sanaji nige beesigu xja.” Mazii denjennu ugonu baugula xjun doorogu madu aagu ulaa-na:

Niudurgu udurdu,
Shge yanzi doorogu,
Ayil kuxinnu amii ninesge,
Nige sunusi joo,
Harwan nasidii hara yamunaa,
Fulaan nughoonla turuu gharghanii,

Fulaan nughoonla turuu gharghaji yaagha guu?
 Kundun kungonnu juure uguaji,
 Yuutan sgilnu buraalghagu juure yanguxja.
 Munu tayin nasidu awii yiu,
 Qi laaya saranu udurdu,
 Shge gernu chonzi ujuurdu,
 Nara xirlagu tela daliidu,
 Toolii moornu yauwaanu,
 Tirge moordu gharghajii.
 Buuzin bazarnu Sanxi kiiwaala,
 Tanighai taniiji,
 Fulaan nughoonnu gharghawa,
 Fulaan nughoonnu gharghaji yaagha guu?
 Kundun kungonnu juure uguaji,
 Yuntan sgilnu buraalghagu juure yanguxja.
 Munu tijin nasidu amii yiu,
 Laaya saranu udurdu,
 Shge gernu chonzi ujuursa,
 Nara pagdagula daliidu,
 Kugo julaanu ngulgeji,
 Toorghu shdaasinu suuleji,
 Fulaan nughoonnu huloowa,
 Munu amiinu harwan huri ni,
 Qooroojinge ghariiji joo,
 Harwan nasidu hara yamunaa,
 Turuu gharghaya giji sanajii.

Munu awii amii ghuilada,
Hara yamunaa niurdu ni lii ujeji,
Muxigu xiree ujuurdu ulaanu,
Harwan nasidu hara yamunaa ughoonu,
Fulaan nughoonla turuu gharghanii.

Jighadugu dundogsge buraawaanu nibsaanu uqugula songli warila iresan ulon kun sajiraadiina. Xaninu guaijinsge sgiji naaxjin zeelena.

Hamnong rogdu ghadim roggu aaguma waisa, naaxjin shdima nige tawag duraasi longhunge da xinaarji logdii hghai gidesinge waraanu daarzandu xjinii giji jam baghala xjina. Ujeji nara pagdagu sardu ni xjunnu ude muxi ni kurina. Naaxjin yauji giixang amandu kurisa, aagusge naaxjin turoonu bulila xjina (naaxjin turoo giji alaanu arasinii haulaanu hoolghoodisan hunimaangewa), aagusge naaxjin turoonu deeren ghar kolsa ni waraanu harguliji nasiliji naadigu, naaxjin turoonu daunu daulaldugu gaanu udendu uroldaa xjina.

NAAXJIN TUROONU DAU

Shdejigu sajaghai hailana,
Sajaghai hailaji yaaghana,
Saijaghai hailasa warwa irem,
Warwa iresa mazii kurim.
Xuroogu sajaghai hailana,
Yaanu dundogdu hailana?

Sajaghai hailasa naaxjin kurim,
 Naaxjin kurisa turoo irem.
 Xjaaji iresan ni yaahanwa,
 Xjaaji iresan ni mahawa.
 Hawurnu maha hoowaaxja,
 Tigii mahanu lii hgilem,
 Harliji xjaanu nuhuidunaa ughu.
 Ghayarnu maha nirdeexja,
 Tigii mahanu lii hgilem,
 Harliji xjaanu hghaidunaa ughu.
 Namurnu maha puujidaaxja,
 Tigii mahanu lii hgilem,
 Harliji xjaanu tighaudunaa ughu.
 Rgulnu maha koraaxja,
 Tigii mahanu lii hgilem,
 Harliji xjaanu mauxidunaa ughu.

Naaxjin ude muxi kurisa ,dide kunsge duraasi ujeji naaxjinnu
 zeelesa, aagusge turo rogsa udenu batilaanu tangdargiimaa daulaji
 szaghasa naaxjin ghadasa harlina.

Aagu szaghagu dau:

Tangdargiimaa——

Mongghul haannu kuu xjunwa,
 Mongghul daunaange daulaya,
 Qi gongmii Yijasa gharigundu,
 Yaahan turoola daabulawa?
 Ndaanu daudu haril ire,

Haril uguisa haraa xji.

Naaxjin hariligu dau:

Tangdargiimaa——

Bu funisan mori daahawa,

Shge morila lii sarlam.

Bu turong naaxjindu irewa,

Aagungulala lii szarlam.

Ndaanu udensa gharigundu,

Turoo lisgaala daabulewa,

Qighaan yanglig kuriwa,

Longhu duraasi kuriwa,

Tuuxang bautuu kuriwa,

Haldan zangri kuriwa,

Mengu xangdi kuriwa,

Xangmaa wangxir kuriwa,

Xangmaa humii kuriwa,

Xangmaa qarag kuriwa,

Pusee samnu mardaaji gui,

Fulaan fulaannu budogwa,

Qighaan qighaannu ngusgewa.

Tanu daunu harliwa,

Haril nimbiisa udenaa nee,

Haril puxiisa surghua joo.

Aagu szaghagu dau:

Tangdargiimaa——

Ndaanu udenu tolghui ni ,

Yaahan moodinu tolghuiwa?
Ndaanu udenu bairi ni ,
Yaahan moodinu bairiwa?
Ndaanu udenu haalgha ni ,
Yaahan moodinu haalghawa?
Ndaanu udenu pusghu ni ,
Yaahan moodinu pusghuwa?
Ndaanu udenu tugo ni,
Yaanla janqisan tugowa?
Ndaanu udenu qurghu ni,
Yaanla janqisa qurghuwa?
Ndaanu qurghunu yuuxi ni,
Yaanla janqisan yuuxiwa,
Ndaanu daudu haril ire,
Haril uguisa haraa xji.

Naaxjin hariligu dau:

Tangdargiimaa——

Tanu udenu tolghui ni,
Qighaan zandannu tolghuiwa.
Tanu udenu bairi ni ,
Fulaan zandannu bairiwa.
Tanu udenu haalgha ni,
Szomba moodinu haalghawa.
Tanu udenu pusghu ni,
Xugo moodinu pusghuwa.
Tanu udenu tugo ni,

Haldanla janqisan tugowa.
 Tanu udenu qurghu ni,
 Haldanla janqisan qurghuwa.
 Tanu qurghunu yuuxi ni,
 Haldanla janqisan yuuxiwa.
 Tanu daunu harliwa,
 Haril nimbiisa udenaa nee,
 Haril puxiisa surghua joo.

Tangdargiimaanu daulaadigu, naaxjinnu isge uroji irelghana.
 Naaxjin udendu urogu juure ni, aagusge ude tolghuiresa naaxjinnu
 dire ni szu nqorlaji shdemzhilge awuna. Naaxjin bauwaanu shdima
 desgaa duraasi longhunaa gharghagula, naaxjindu bulen qaange wa-
 rina. Qaamange uqugula, naaxjin shdoogusgedu duraasinge ujeenu
 dii awuji iresan bautuu, tuuxang, xangmaa wangxir, xangmaa
 qarag, xangmaa hurmii, baxa maha, xong shdidii sam, suuge ili-
 naa dereljingere duloonu aagusgedu sbarlana. Aagusge naaxjin awuji
 iresansgenu szaliunge ujeji huraana. Naaxjindu xoomii qaanu wari-
 gu, aagusge naaxjin sgoona, naaxjin sgoogu log tigii kidi samba
 waina:

TANGULA AWUJI IRESAN NI YAANNII

Tangula awuji iresan ni yaannii?
 Tangula awuji iresan ni niudaar,
 Tangula ujesa niudaarnu logwa,
 Budangula ujesa imelnu logwa,

Xjeegu guinu qauja kun,
 Xjeelghawaanu yiija kun.
 Tangula awuji iresan ni yaannii?
 Tangula awuji iresan ni zangri,
 Tangula ujesa zangrinu logwa,
 Budaagula ujesa xuugenu logwa,
 Xjeegu guinu qauja kun,
 Xjeelghawaanu yiija kun.
 Tangula awuji iresanu yaannii?
 Tangula awuji iresan ni xangdi,
 Tangula ujesa xangdinu logwa,
 Budangula ujesa jangxinu logwa,
 Xjeegu guinu qauja kun,
 Xjeelghawaanu yiija kun,
 Tangula awuji iresan ni yaannii?
 Tangula awuji iresan ni bautuu,
 Tangula ujasa bautuunu logwa,
 Budangula ujesa maawunu logwa,
 Xjeegu guinu qauja kun,
 Xjeelghawaanu yiija kun.
 Tangula awuji iresan ni yaannii?
 Tangula awuji iresan ni tuuxang,
 Tangula ujesa tuuxangnu logwa,
 Budangula ujesa boodagnu logwa,
 Xjeegu guinu qauja kun,
 Xjeelghawaanu yiija kun.

Tangula awuji iresan ni yaannii?
Tangula awuji iresan ni hurmii,
Tangula ujesa hurmiinu logwa,
Budangula ujesa qaarjag^{na}nu logwa,
Xjeegu guinu qauja kun,
Xjeelghawaanu yiija kun.
Tangula awuji iresan ni yaannii?
Tangula awuji iresan ni wangxir,
Tangula ujesa wangxi^{na}nu logwa,
Budangula ujesa mpalaanu logwa,
Xjeegu guinu qauja kun,
Xjeelghawaanu yiija kun.
Tangula awuji iresan ni yaannii?
Tangula awuji iresan ni pusee,
Tangula ujesa puseenu logwa,
Budangu ujesa gidesinu logwa,
Xjeegu guinu qauja kun,
Xjeelghawaanu yiija kun.
Tangula awuji iresan ni yaannii?
Tangula awuji iresan ni qarag,
Tangula ujesa qarag^{na}nu logwa,
Budangula ujesa kurinu logwa,
Xjeegu guinu qauja kun,
Xjeelghawaanu yiija kun.

JANJAMAASZAI

Janjamaaszai——

Ndaanu aagunu yaudal ni,
Jinji xaunu yaudalwa;
Naaxjin guuyenu yaudal ni ,
Mauja hghainu yaudalwa;
Ndaanu aagunu yuro ni,
Gugu xaunu yurowa;
Naaxjin guuyenu yuro ni,
Hara jigenu yurowa;
Tanu udensa gharigundu,
Qighaan laxjangla daabulajii,
Ndaanu udedu baugundu,
Zandan xireela zeelenii,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Tanu udesa gharigundu,
Qighaan yangligla daabulajii,
Ndaanu udedu baugundu,
Shdima desgaala zeelenii,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Tanu udensa gharigundu,

Xongnu longhula daabulajii,
Ndaanu udendu baugundu,
Xongnu qogjola zeelenii,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Ndaanu udeni tolghui ni,
Qighaan zandannu tolghuiwa,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Ndaanu udeni bairi ni,
Fulaan zandannu bairiwa,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Ndaanu udeni haalgha ni,
Szomba moodinu haalghawa,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Ndaanu udeni pusghu ni,
Xugo moodinu pusghuwa,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.

Ndaanu udeni tugo ni,
Shda ghuisinga gharisanna,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Ndaanu udeni qurghu ni,
Smar rjanagsa gharisanna,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.
Ndaanu qurghunu yuuxi ni ,
Buuzin bazarsa gharisanna,
Tena jilaange shda uu gui?
Tena jilaange adasa,
Ali niurlanaa irewa.

ANJIISA GHARISAN TIGII SAIHAN KUN

Anjiisa gharisan saijog tolghuidii,
Qaujasa gharisan saijog tolghuidii.
Anjiisa gharisan tawag qigidii,
Qaujasa gharisan tawag qigidii.
Anjiisa gharisan qogjo nududii,
Qaujasa gharisan qogjo nududii.
Anjiisa gharisan shnagha hawardii,
Qaujasa gharisan shnagha hawardii.

Anjiisa gharisan araqag amadii,
 Qaujasa gharisan araqag amadii.
 Anjiisa gharisan tughurong gujidii,
 Qaujasa gharisan tughurong gujidii.
 Anjiisa gharisan hgarang buyedii,
 Qaujasa gharisan hgarang buyedii.
 Anjiisa gharisan sanjaar ghardii,
 Qaujasa gharisan sanjaar ghardii.
 Anjiisa gharisan diresi shghaidii,
 Qaujasa gharisan diresi shghaidii.
 Anjiisa gharisan tiibaa koldii,
 Qaujasa gharisan tiibaa koldii.
 Tingerjang nauwaanu yaannu njilanii,
 Tingerjang nauwaanu chonzi toola niu.
 Walghasinu furaawaanu yaannu njilanii,
 Walghasinu furaawaanu xoomii muxgi niu.
 Tolghuinaa pugiiwaanu yaannu njilanii,
 Tolghuinaa pugiiwaanu xiloo xiigi niu.
 Tolghuinaa maajiji yaannu njilanii,
 Tolghuinaa maajiji yaaradang puxiisaa.
 Nudunaa hanaanu yaannu njilanii,
 Nudunaa hanaanu maaneer puxiisaa.
 Hawarnaa xiigiji yaannu njilanii,
 Hawarnaa xiigiji hawaldang puxiisaa.
 Amanaa nghaiwaanu yaannu njilanii,
 Amanaa nghaiwaanu yaawa puxiisaa.

Dondiisan log ni yaanla sarla ni,
Dondiisan log ni pujag qog tigiingewa.

JUURE YAUJIN JARMUJEE

(Nenge daunu warwa jaanandu sausa daulana, puxiisa daulan
gua)

Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesas,
Ndaanu aagunu tolghuindu,
Hunhu bautuu kurigu rgo,
Hunhu bautuu kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesas,
Ndaanu aagunu tolghuindu,
Fulaan tuxang kurigu rgo,
Fulaan tuxang kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesas,
Ndaanu aagunu tolghuindu,
Haldan zangri kurigu rgo,
Haldan zangri kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,

Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesa,
Ndaanu aagunu tolghuindu,
Mengu xangdi kurigu rgo,
Mengu xangdi kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesa,
Ndaanu aagunu tolghuindu,
Xong shdidii sam kurigu rgo,
Xong shdidii sam kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesa,
Ndaanu aagunu qigindu,
Mengu suuge kurigu rgo,
Mengu suuge kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesa,
Ndaanu aagunu buyendu,
Xangmaa wangxir kurigu rgo,
Xangmaa wangxir kuriiji gua.
Juure yaujin jarmujee,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesa,

Ndaanu aagunu suujindu ,
Xangmaa hummii kurigu rgo ,
Xangmaa hummii kuriiji gua .
Juure yaujin jarmujee ,
Juure yaugunaa mude nuu?
Juure yaugunaa mudesaa ,
Ndaanu aagunu kolhaandu ,
Xangmaa qarag kurigu rgo ,
Xangmaa qarag kuriiji gua .

Naaxjinnu sgoowaa buraagu , xoomii qaanu awaadina . Ne juure ni , aagusge naaxjinnu xaazire qinjoorila yau giji daudana , naaxjin nqam gisa , aagusge tidalduldaa gharaa xjina . Qinjoorigu juure ni , naaxjin saihannaa lii qinjoorisa aagusge saujon dandaars genu awuji ireenu daariiji pugilghagunii giji ayilghana . Naaxjin nige samba daunaa daulaji buraagu gerduji tudaana , aagusge yang tidalduji ghariiji ireenu anzhau hargilghana . Shgengii naaxjin ghuraan hui tidaagu dii qinjoorigunu ncam gina .

QINJOORIGU DAU (1)

Niudurgu ne saihan udurdu ,
Saihan iregu shdemzhil wai ,
Aagu samu ncoglaja ,
Bu dondii sausa njiglan gua .
Mori haulijin hara ghajarwa ,

Haulin haulin shge moor neem,
Bu dauqi puxii surinii,
Daulan daulan nige shdorlaya.
Laqan purghaan ghuraanla,
Qimsang darlagu niizhib ughum.
Ayil kuxinnu nige shdorlaya,
Ayil kuxin darlagu shdemzhilwa.
Jinqan amiinu tebxin sgilwa,
Sgil udisa amunnu shanglan joo,
Sgil turosanaa nige shdorlaya,
Mongghul kun darlagu shdemzhilwa.

QINJOORIGU DAU(2)

Niudurgu tigii sain udurdu,
Shge mulaa ncoglaja,
Tigii xogjannu qagdu ni,
Mau hgoiqag nige daulaya.
Chileb ulanu tolghuindu,
Mpeerden mori jurolomba,
Ne mori mpeelegu shdemzhilwa.
Chileb ulanu niurdu ni,
Mpeerden aasi xjonglamba,
Ne aasi mpeelegu shdemzhilwa.
Chileb ulanu szaardu ni,
Mpeerden huni naadimba,

Ne huni mpeelegu shdemzhilwa.
Huni aasi mpeelem joo,
Qimsang tenunge rjeelem joo,
Saihan kayangnu daudaya joo,
Shge bayarnu kurgeeya joo.

QINJOORIGU DAU(3)

Ghuisang ghajarnu goshdanjirwa,
Ghadar ni fulaan labsangwa,
Tudor ni gaka sumjuwa,
Turong qiinaange shdorlaya.
Rjanag ghajarnu bazarwa,
Ghada ni saihan szukowa,
Turo ni haanjeen yuglaja,
Ghuidar haanjeennaa shdorlaya.
Amdoo ghajarnu mbunkangwa,
Ghada ni qighaan qasiwa,
Turo ni sasa zhiglaja,
Bauji darsuunaa shdorlaya.
Mongghul ghajarnu rmaawa,
Ghada ni xjoosi pangleja,
Turo ni aanaawa xjirlaja,
Dii shdoogusnaange shdorlaya.

QINJOORIGU DAU(4)

Mongghul haannu kuu xjunwa,
Mongghul daunaange daulaya,
Aagu samunaa shdorlaya joo.
Tolghuihaandu ujesamba,
Qireedii malgha qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.
Qigihaandu ujesamba,
Mengu suuge qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.
Gujihaandu ujesamba,
Alag jigha qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.
Daaliihaandu ujesamba,
Alag xausau qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.
Buyehaandu ujesamba,
Daabau pusee qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.

Huidu haandu ujesamba,
Tirge pusee qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.
Shghaihaandu ujesamba,
Hunhu hurmii qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.
Kolnuhaandu ujesamba,
Alag qanghai qugurdena,
Saihan bai nuu,
Saihan sain joo.

Naaxjin qinjooriji buraagu dili changmen uiji uqulghana.
Changmennu uqugula, denjen naaxjinnu dirii yaghadu urina.
Naaxjin dirii yaghadu xjigundu, ghadimsa nige tawag shdima nige
longhu duraasi da maha fangzinge waraa irena, dirii yaghadu xjigu ,
shdima desgaanu dirii yaghaqinu kudu ni gharghana, mahanu
daghaaji xjisan kunsgedu sgaa baghaadina, duraasinu hanala uqul-
daadina. Dirii yaghadu bulen qaa xoomii qaa qiizi giji ghuraan dau
qaa warina. Turongdar qaanu waridulaanu, zoohannu aagusge “zan-
dan moodinu xireere shdima desgaange gharghaya, qighaan garzigge
gharghaya liuliwaanu longhunge gharghaya.....” gaanu daulaadina,
rzaama ni , denjen yang naaxjindu lorjinge gulena, naaxjin nendu ni
ugomange harilina. Qiizinu uiji dulogula, ghoor aagu qiizi punzinaa
duloonu qiizinu daunu daulagu ganchangla qiizinu sajigu giji naa

xjindu qiizi janglana, naaxjin yang qiizinu daudu harilina.

QIIZINU DAU

Aagu szaghagu dau:

Jaanan dide anjiisa ireja?

Jaanan didenu dundog ni yaanna?

Naaxjin guuye anjiisa irewa?

Naaxjin guyenu dundog ni yaannii?

Naaxjin harligu dau:

Jaanan dide ghuisangsa ireja.

Dambiiqiinu dundogdu ireja.

Naaxjin guuye amdoosa irewa.

Urog moornu dundogdu irewa.

Aagu szaghagu dau:

Amdoo moordu ghuraan hghuawu sgijii,

Qi amdoo moorsa iregu log gui.

Amdoo moordu ghuraan kii mori sgijii,

Qi amdoo moorsa iregu log gui.

Amdoo moordu ghuraan shden nuhui sgijii,

Qi amdoo moorsa iregu log gui.

Naaxjin harligu dau:

Amdoo moordu ghuraan hghuawu sgija,

Hghuawu duraasi uqugu qagdu,

Bu smugeer dawaaji irewa.

Amdoo moordu ghuraan kii mori sgija,
Kii mori sman usi idegu qagdu,
Bu smugeer dawaaji irewa.
Amdoo moordu ghuraan shden nuhui sgija.
Nuhui liu yesi ghajagu qagdu,
Bu smugeer dawaaji irewa.

Aagu szaghagu dau:

Ndaanu qiizi gaaqannii,
Taraanu ken tarija?
Ndaanu qiizi gaaqannii,
Ghurilnu yaanre tidaja?
Ndaanu qiizi gaaqannii,
Szunu anjiisa urguji iraja?
Ndaanu qiizi gaaqannii,
Qiizinu ken dilgeja?
Ndaanu qiizi gaaqannii,
Qiizinu ken kirjija?
Ndaanu qiizi gaaqannii,
Qiizinu ken uija?

Naaxjin hariligu dau:

Tanu qiizinu taraa ni,
Ranka taraange puxa joo,
Sangrji tarisan taraawa.
Tanu qiizinu ghuril ni,

Ranka ghurilge puxa joo,
 Kii tirmere tidasan ghurilwa.
 Tanu qiizinu su ni,
 Ranka szunge puxa joo,
 Bulag nudunu suwa.
 Tanu qiizi nengenwa,
 Ranka kunge dilgeji gua,
 Zoohuqi aagu dilgesanna.
 Tanu qiizi rogrogwa,
 Ranka kunge kirjiji gua,
 Qijigqi aagu kirjisanna.
 Tanu qiizi funurduwa,
 Ranka kunge uiji gua,
 Pujigqi aagu uisanna.

Dau buraagu, aagusge ireenu naaxjinu gharsa ni qiizi punzinu zeeleedina. Ne buraagula naaxjin yang hanandu wangbenmange guleji karjaamange baghalduna. Dirii yaghanu qaa ncam gigu, naaxjinu yang uron yuui gooro qimsangdu xjina, uron yuui xjisa, dii daumange daulaji duraasimange uquji su warigu sghaunu sgi-na. (su warigu sghaunu ghadim rogsa ujee irena) su warigu sghau kurigu, naaxjin hariji ireenu mangdalghaji su warina. Daigii waisa xjunnu xjun tolghuila kurgeewaa ghadimdu kurigu isge su warina. Do hamnongdu szunu waraanu tolghui joolghoonu kurgeewaa gharaa xjina. Su warigunsa muxi naaxjin yiijee daulaji xini aagunu udenii neelghana.

UDE NEEGU YIJEE

Yijee aa yijee——

Haldan udedu haldannu manglii,
Haldan mangliidu haldannu biiri,
Haldan biiridu haldannu haalgha,
Haldan haalghadu haldannu tugo,
Haldan tugodu haldannu qurghu,
Haldan qurghudu haldannu yuuxi.

Yijee aa yijee——

Mengu udedu mengunu manglii,
Mengu mangliidu mengunu biiri,
Mengu biiridu mengunu pusghu,
Mengu pusghudu mengunu haalgha,
Mengu haalghadu mengunu tugo,
Mengu tugodu mengunu qurghu,
Mengu qurghudu mengunu yuuxi.

Yijee aa yijee——

Zandan udedu zandannu manglii,
Zandan mangliidu zandannu biiri,
Zandan biiridu zandannu pusghu,
Zandan pusghudu zandannu haalgha,
Zandan haalghadu zandannu tugo,
Zandan tugodu zandannu qurghu,
Zandan qurghudu zandannu yuuxi,

Yuuxi ghuraannu liinlaji irewa,
Udeni neegu sghaunu kurija,
Ude nee——ude nee——

Ude neegu yiijeenu ghuraan hui daulasa xini aagu sausan ger-
dugu udeni isge neena, udeni neewaadigu naaxjin aagunu gersa ni
jiiji ghariji irelghasan xangmaa hurmiinu shge ude ghada wariji
xjaanu walghasilaa ger dire tardaa irelghana. Ne juure ni kurgeneen
turo szu warina, szu warisa, kurgeneen xini aagunu kugolniiinu aldal-
ghaa tuuxangnu njeen gooja ujuurdunaa xuadina, dii xong shdidii
samla njeen szunaa turuundaa ghuraan samlaanu xini aagunu szunii
xundu ghuraan samlana. Ne juure ni, naaxjin xaazire “szu warigu
yiijee” nu daulana, aagu gerdunaa aagu ulaana.

SZU WARIGU YIJEE

Yiijee aa yiijee——

Turong sghau kurija,
Ghuidar sghau zeelena.
Kugo tingernu jinji hailana,
Hara ghajarnu munji hailana,
Szu warigu sghau kurija.
Agha diununge deerenla irewa,
Deeren rogsange zhiglaji irewa,
Awii liukisan yoohunnu kugol,
Amii daarisan poloonu jaajuu,

Kugol poloonu alduula irewa.
 Haldan zangrinu xiulala irewa,
 Haldan zangrinu xiulaji ughu,
 Mengu xangdinu xiulala irewa,
 Mengu xangdinu xiulaji ughu,
 Fulaan tuuxangnu xiulala irewa,
 Fulaan tuuxangnu xiulaji ughu,
 Mengu suugenu xiulala irewa,
 Mengu suugenu xiulaji ughu,
 Xangmaa wangxirnu xiulala irewa,
 Xangmaa wangxirnu xiulaji ughu,
 Xangmaa hurmiinu xiulala irewa,
 Xangmaa hurmiinu xiulaji ughu,
 Xangmaa qaragnu xiulala irewa,
 Xangmaa qaragnu xiulaji ughu,
 Xuumii qaujasa xiulala irewa,
 Gongmii yijasa xiulaji ughu.

SZU WARISA AAGU ULAAGU DAU

Hariidununge ghoyur aghanaa,
 Qighaan laxjangla daabulaa irelghaanu,
 Munu awiinu shge udendunu kurisa,
 Qighaan garsigla zeelenii,
 Tela lii uliji.
 Hariidununge ghoyur aghanaa,

Usi fuudala daabulaa irelghaanu ,
 Munu awiinu shge udendunu bausa ,
 Aagu samu qimu zeelenii ,
 Tela lii uliji .
 Munu awiinu shge udendu ni ,
 Hgornu madu pagda adaji uroji irewa ,
 Tela lii uliji .
 Munu awii liukisan yoohun kugoldu ,
 Namba baghawa ,
 Amii daalasan polo jaajuudu ,
 Namba baghawa ,
 Munu hurin nasidu agha yiu ,
 Munu hurin nasidu wergen yiu ,
 Qi huxi wari joo .
 Niudurgunsa huiqoxi ,
 Qimu awii amii kundun kilesa ,
 Qi kungon haril ughu joo ,
 Qi shdedu uruidu kuidennu halong halaji ,
 Qi ghoyur gharlanaa nige dula joo .
 Munu awii amii harwan nasidu ,
 Hara yamunaa sanasa ,
 Qi lii sanalgha shdanu uje joo .

Szunu waraadigu dii xini aagu lomdu sauji lom toolaguna ,lom
 tooladulaa ,wangiire nige dombo lom , nige ralag xugo , nige sangri
 taraa , nige pajir qaa , lamarge , nige rduu nghuasi , nige yagha sun ,
 nige hayag xuur geena . Huimordu xireenge geewaa xireenu dire ni

qighaan xjangnu deesaa qighaan xjangnu dire ni xini aagunu ghada-
ji, aama ni turoji sauna. Dii naaxjin xaaziresa lom toolagu yiijeenu
daulasa, xini aagu daghaaji aagu ulaana. Naaxjin ali sambare
daulaji kurisa, turo ni xini aagudu shge danglajin nine kunge ali
sambanu waraanu xini aagunu tolghuirenuji nige hargulina.

LOM TOOLAGU YIJEE

Nige dombo lomsa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Dambiiqiinu turong ni kuijam.
Nige ralag xugosa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Sangrji szongrabnu turong ni kuijam.
Nige sangri taraasa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Jongdu banzaanu turo ni murgim.
Nige pajir qaasa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Jongdu bauzinu daariji geem joo.
Nige rduu nghuasisa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Jongdu huninu huriiji geem joo.
Nige yagha sunsa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Jongdu saalinu saaji saum joo.

Nige hayag xuursa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Shge aasarnu pusghuji geem joo.
Gigeen lamarsa wariji dauda,
Aagu furaaji hariji iresa,
Dalii madunge deeliji saum joo.
Shge rmaanuu xjiindunu uje,
Shge gernu pusghuji geeja.
Aagu furaaji hariji iresa,
Aaqi sunzila duuriji saum joo.
Shge rmaanuu xjiindunu uje,
Xarda gernu pusghuji geeja.
Aagu furaaji hariji iresa,
Taraa toosila duuriji saum joo.
Shge rmaanuu xjiindunu uje,
Yonsoor tenunge baghaji geeja.
Aagu furaaji hariji iresa,
Mori musila duuriji saum joo.

Lom toolasa aagu ulaajin dau da naaxjin daulajin yiijee ghuila nige sambawa. Lom tooladigu, xini aagunu deeren kun xjangre saulghanu tailaji ghariji ireenu yonsoornu hargiji sgoraa gina, naaxjin xini aagunu muxi ni ngenaa shangiji yiijee daulana, xini aagu daghaaji aagu ulaana.

SGORAA GIGU YIJEE

Gernu turosa ghariji irewa,
Haldan halghunaa halghuji irewa,
Xaazi xjiindunge bauji irewa,
Solghui sguraanu ghuraan sgorla,
Aagu furaaji hariji iresa,
Bazar madunge baghaji geem joo.
Warang sguraanu ghuraan sgorla,
Aagu furaaji hariji iresa,
Smeen madunge pusghuji geem joo.
Haldan luumunnu xongghugu uliwa,
Haldan pusghunu halghugu uliwa,
Haldan udesa gharigu uliwa,
Langshda morire gharigu uliwa,
Haldan yobjolnu rjanglagu uliwa,
Ghadar rabxogsa warigu uliwa.

Sgoraa gidulaa aagu ulaagu dau da naaxjin daulajin yijee ghuila nigewa. Sgoraanu gaanu ghadaji gharidulaanu naaxjin “ude gharigu yijee” nu daulana. Aagu ulaagu ni da yijee ghuila nigewa.

UDE GHARIGU YIJEE

Turong sghau kuriya,
Chuidar sghau zeelena,

Nara qorgo duurija.
 Qirig mori xarlagu uliwa,
 Shge rmaanuu turo ni uje,
 Shge aasarnu pusghuji geeja.
 Shge aasarnu turo ni uje,
 Xawar huimor duurijiwa,
 Xawar huimornu dire ni uje,
 Zandan xireenu taiji geeja.
 Zandan xireenu dire ni uje,
 Aagu furaaji hariji iresa,
 Haldan xjoosinge oosiji saum joo.

Xini aagu morire gharigu, aaba ni mori huinosa yangdarnu xini
 aagunu dire ni harguliji "Nayanso hari ughu....." giji furee dau-
 dana. Naaxjin mori muxi furee geegu yijjeenu daulana. Xini aagunu
 awu ni morinu kudilaanu giixangdu ghuraan hui harina. Aagu
 ulaagu ni da yijjee ghula nigewa.

FUREE GEEGU YIJJEE

Yijjee aa yijjee——

Hunhu bautuusa wariji dauda,
 Kamii juuresa fureenu geeya.
 Yoohun kugolsa wariji dauda,
 Kugol doorosa fureenu geeya.
 Fulaan tuuxangsa wariji dauda,
 Alda juuresa fureenu geeya.

Mengu suugesa wariji dauda,
 Qigi nudunsa fureenu geeya.
 Xongmaa wangxirsa wariji dauda,
 Jagha juuresa fureenu geeya.
 Hunhu hurmiisa wariji dauda.
 Hunaasi juuresa fureenu geeya.
 Saaliu qanghaisa wariji dauda,
 Yeewan doorosa fureenu geeya.
 Mori ghadarsa wariji dauda,
 Kamur nudunsa fureenu geeya.
 Mori nogdoosa wariji dauda,
 Ramda ujuursa fureenu geeya.
 Mori imelsa wariji dauda,
 Naari nudunsa fureenu geeya.
 Mori yobjolsa wariji dauda,
 Yobjol nudunsa fureenu geeya.
 Mori snersa wariji dauda.
 Sner doorosa fureenu geeya.
 Mori ulosa wariji dauda,
 Qumugo juuresa fureenu geeya.
 Mori qiginsa wariji dauda,
 Qigi ujuursa fureenu geeya.
 Mori bumbursa wariji dauda,
 Bumbur doorosa fureenu geeya.
 Mori ngogmaasa wariji dauda,
 Ngogmaa doorosa fureenu geeya.

Mori gharsange wariji dauda,
Qimusi ujuursa fureenu geeya.
Mori suulsange wariji dauda,
Suulnu ujuursa fureenu geeya.

Xini aagunu moorloodigu, naaxjinarang nige qinjoorina.

QINJOORIGU DAU

Zhinqan naghaisongli giwa,
Haldan huirmiinu songli giwa,
Zhinqan naghainu hgebli ginii;
Hairan aajisongli giwa,
Haldan qaragnusongli giwa,
Hairan aajinu hgebli ginii;
Aadee aaneesongli giwa,
Jong menhen morinu songli giwa,
Aadee aaneeenu hgebli ginii;
Aaba aamasongli giwa,
Jong menhen musinu songli giwa,
Aaba aamanu hgebli ginii;
Awxinaajisongli giwa,
Jong menhen huninu songli giwa,
Awxinaajinu hgebli ginii;
Ayil urog songli giwa,
Tirge toorghunu songli giwa,
Ayil kuxinnu hgebli ginii.

Jabri ndunzhee nughurooji sau,
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Lahang purghaan ronglaji sau,
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Ayil kuxin njiglaji sau,
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Aadee aanee kungonge sau,
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Aana aawa xjirlaji sau,
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Agha diusge mbarlaji sau.
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Giixang rmaa aringe sau,
 Aagu lii saum yaugunii joo.
 Ayil kuxinnu hgebli giwa,
 Naaxjin ghuila yaugunii joo.
 Shge mulaanu hgebli giwa,
 Naaxjin ghuila yaugunii joo.
 Aagu samunu hgebli giwa,
 Naaxjin ghuila yaugunii joo.

Naaxjin qinjooriji buraagu dii muxileji ghadim rogduji yauwaa-
 dina. Naaxjin yaugula dii xini aagu, waaragqi, hurumqi da aagunu
 kumorgo ni moor ghariguna. Aagunu moorlagula aagu nin giji aagu
 ulaana:

MOORLASA AAGU ULAAG DAU

Mori muxigu munu agha yiu,
Qi ghadar kamursa nige kudiliji,
Muxi ujeji ghoor halghu yauwaanu,
Huino furaaji ghuraan halghu harida,
Ayil kuxinu amii ninedu,
Bu awii amiinaa nige kaulaya,
Munu awii amii haran nasidu,
Hara yamunaa sanasa,
Qi lii sanalgha shdanu uje joo.
Hurin nasidu munu agha yiu,
Niudurgu udurdu,
Bu amiinaa halong suunii hoolghoo irewa joo,
Qi huino furaaji hariji xjigula,
Munu awii amiinu yuutan sgilnu uduji gi joo.
Qinu haran nasidu hara yamuda,
Ghuruudurnu huino lii xjiji,
Fulaan nughoondu jirge ulaanu,
Hariji irem giji kile joo.
Munu tijin nasidu awii yiu,
Qi niudurgu udurnu muxi ni,
Qighaan rmaanuu turo ni,
Jong amadu kun ncoglasa,
Qi jong amadu kun jirgere,
Qi nbogninge ulaa saujii.

Qighaan rmaanu turo ni,
 Jongnu amadu kun ncoglasa,
 Qimu ugonu ujuurdu banglajin ugui joo.
 Mori muxigu munu agha yiu,
 Niudurgu udurdu muxidunu shge udendu bausa,
 Shge gerna dooro ni shge painu turo ni saulgham.
 Niudurgu rimbadu qi kuixin kuiwangre,
 Haran nasidu aardagnaa sbarlala iresa,
 Qinu gigeen sgilnu hara taarla haajii,
 Qi painu turogu awii didesgedu ugonaa rangla.
 Awii didesge turong ugonu yeriji ulimji,
 Ghuidar ugonu yeriji lii ulim,
 Zandan xireenu dire ni xira josnu gharghamji,
 Awii didesgenu gigeen sgilnii,
 Hara taarla haawaanu,
 Haran nasidu aardagnu niurdu lii ujeji,
 Xira josnu niurdu ujeji,
 Muxidunu awii didesge kilem,
 Haran nasidu aardagnaa niurdu ujeji gua,
 Xira josnu niurdu ujee gharaa xjiwa.
 Qinu aardag muxidunu kudu ni,
 Xawar matigii xingeeji tumur matigii tisim,
 Haran nasidu aardagnu xongnu qigindu,
 Tumur hongghurnu bii joolgha,
 Solghui warangnu awii amiisge xoqaa taimji,
 Munu awii amiinu halong nirensa wariji bii gulelgha.

HURUM

Maziinu huiji udur ni, ghadim rogdu xiniuri baulghaji hurum ughuna. Hurumnu udurdu, hurumqi giji xini aagunu naghai ni (njaango saujinna), aaji ni (waaragqiwa)zeewu ni (kumorgo daarijinna), agha diu ni (mori kudulina), kudugu bulainge (sumdula-jin)da haujin urog xani funi ayil kuxinnu hurin hujinla xini aagunaa kurgeeki irena, iregu moor dire hurumqisge“lalongloo”daulana.

LALONGLOO

Shdileji yaahan chigchiglawa,
Turong ni deelnaa mosiwa,
Budastu deel ngoti wai;
Ghuidar ni qaanaa uquwa,
Budastu qaa funurdu wai;
Ghuraandar morinaa tughuwa,
Budastu mori jurotu wai;
Ulanu dawaansa dawaasa,
Dawaan labsi danglaadija,
Qighaan nghuasila shdorlaji,
Dawaan labsinu beesilghawa;
Shge ghuldu bausamba,
Ghulnu lahangnu sgeedija,

Shge szangnu gharghaji,
 Lahang purghaannu beesilghawa;
 Urgan tangsa nogxisa,
 Tangnu rdombunnu xjuuraadija,
 Kugo tarla shdorlaji,
 Tangnu rdombunnu beesilghawa;
 Jongnu moordu kurisa,
 Smu tusghuqi kuraadija,
 Hurinnu moordu kurisa,
 Huni tusghuqi kuraadija.
 Aagu bausa zeelegu rgo,
 Ulon morila zeelegu rgo,
 Lii zeelesa lii baum joo.
 Aagu bausa zeelegu rgo,
 Ulon musila zeelegu rgo,
 Lii zeelesa lii baum joo.
 Aagu bausa zeelegu rgo,
 Ulon hunila zeelegu rgo,
 Lii zeelesa lii baum joo.
 Ulama bausa haldannu uron,
 Uron guisa lii baum joo.
 Nuyoon bausa mengunu uron,
 Uron guisa lii baum joo.
 Nzhumbu bausa qighaan uron,
 Uron guisa lii baum joo.
 Aagu bausa xini uron,

Uron guisa lli baum joo.

Ghadimsa hurumqi zeelejin smu tusghuqi da huni tusghuqinu daabulagula dii ude muxi xireere ximer, shdima desgaa, qughur taiji, kawag kurire smu da fulaan longhunu geeji zeelena. Ulon hurumqi kurigunsa muxi jaajong kumorgo kurina, ude muxi kuraa daglagu, kumorgo daarisan kun jaajong kumorgonu daunu daulana.

JAAJONG KUMORGONU DAU

Jaajong kumorgo kuriwa,
Fuulaan nughoon kuriwa,
Mori musi kuriwa,
Haldan mengu kuriwa,
Aaqi sunzi kuriwa,
Shdemzhil turoo nzomlajii.

Jaajong kumorgonu baulghadulaanu, kumorgo daarisan kundu duraasi ujeji seer taiji beesilghaji baulghana, ulon hurumqi kurigula, naghaidu mbaandar taiji waaragqidu lagxjii taiji, sumdulasan bu-laidu seer taiji hurumqi hanandu duraasi ujeji zeelena. Aagunu baulghasa kol dooro ni xireenge taiwaanu xireereji baulghana, dii waaragqi warang suusa ni fuulaji, kurgeen solghui suudu ni fuulaan longhunu suudalghaa fuulaji muxiji yauna. Aagunu muxi ni beeringe qighaan xjangge laakaa yauna. Udensa urodulaanu aagu da kurgeen ghuila ken muxi uroji xjisa ken qimsangdu rghang warim giji kiledalge waina. Aagunu baulghagu dii hurumqisge kawag kurinu hargiji qinjoorigu kuriregu kawagnu sajigu gina.

QINJOORIGU DAU

Urognu udendu bausamba,
Qighaan xjangnu deesija,
Ne ranka xjangge puxa joo,
Ghuisang taisan nchognu xjang,
Rjanag taisan guinu xjang,
Amdoo taisan zagnu xjang.
Qighaan xjangnu dire ni,
Zandan xireenu zhiglaja,
Ulama purghaan zhiglasan xireewa,
Rjawu sogqan zhiglasan xireewa,
Amdoo qiiwaa zhiglasan xireewa.
Xiree diregu ximerwa,
Bayar dundognu shdemzhilwa.
Xiree diregu shdimawa,
Taraa toosinu shdemzhilwa.
Xiree diregu sunwa,
Zhaxi nzomlogu shdemzhilwa.
Urognu udendu bausamba,
Zandan kurinu tai geeja,
Kuri turogu kawagre uje,
Haldan mengu nzomlaja,
Kuri diregu smure uje,
Ndadar guidar nzomlaja,

Kuri diregu longhure uje,

Mulaa silaa nzomlaja.

Qinjooriji buraagu naaxjin duraasi ujeji hurumqisgenu shdirgenduji urina. Shdirgenduji xjidulaanu hurumqisge lalongloo daulana.

LALONGLOO

Gaaqan urognu kudu ni kurisa,

Dalii madu duraasi taija,

Uqugu huxinge ndaada wai;

Gaaqan urognu kudu ni kurisa,

Muroon tigii qaa taija,

Uqugu gujeenge ndaada wai;

Gaaqan urognu kudu ni kurisa,

Ghadaa madu shdima taija,

Idegü bodogonge ndaada wai;

Gaaqan urognu kudu ni kurisa,

Ula tigii maha taija,

Qiidag sziiłajin ndiree wai.

Shdirgendu kurigula, ghadim kun qaamange szurigu dii hghai tolghui da duraasi ndumpangnu gharghana. Hurumqi hghai tolghui mahanu ideji duraasinu uqugunsa muxi yama gisada hghai tolghuinu dau da ndumpang ama neegu daunu daulaguxja, daula adasa niur daaldugunu geeji, niguudur duraas lii ughusada gulegu ugo gui giji kiledalge waina. Hghai tolghuinu hajar diresa ni tusghu warisan aa-

gusgedu sgaange baulghaanu isge hurumqisge yaaniinu daulasa yaaniinu shdoliji ghal dire xiraaji idena.

HGHAI TOLGHUINU DAU

Smecen turogu nqosgangre,
Haldannu uron tai geeja,
Urondu yuglasan purghaandu,
Qighaan huninu nzhon gharisa,
Purghaan isge beesim joo.
Furong turogu ndughongre,
Xuri uronnu tai geeja,
Urondu sausan haanjeendu,
Shge aasinu nzhon gharisa,
Haanjeen isge beesim joo.
Gaaqan urognu shdirgere,
Qighaan xjangnu uron taija,
Urondu sausan nzhombudu,
Hghai tolghuinu nzhon gharisa,
Nzhombu isge beesim joo.
Hghai tolghuinu nzhon gharija,
Hawar ni donggar yiiqir tigiingewa,
Nudu ni tingernu hgarqan tigiingewa,
Qigi ni rgornu jaarnii tigiingewa,
Lagba ni qiinu lootiinii tigiingewa,
Ama ni ghadarlasan mori tigiingewa.

NDUMPANG NEEGU DAU

Chilebnu tigii ndumpanggewa,
Chileb nco tigii amangewa,
Ghadaa tigii amasar haaja.
Ama neejin taawun purghaan wai,
Ama lii neejin taawun ilee wai,
Ama neejin taawun baatur wai.
Tamnu turo duraasi duuriya,
Muxi fon qinaasan duraasiwa,
Huiji fon xuusan duraasiwa.
Duraasi ndumpangnu amare ni,
Langwuqee shdinu xuur taija,
Ghardu warisa xunlaja,
Dig waisa gharsa suuraa xjim,
Dig guisa ghardu naaldaa saum,
Xuur ghardu naaldaa sauja joo.
Purghaandu nqorlasa xira sbainu duraasi,
Haanjeendu nqorlasa qighaan sbainu duraasi,
Nzhombu uqusa hara sbainu duraasi,
Nzhombu da yiiwa hamdulaa,
Turogu duraasinu ujelduya,
Sidaar saujinge uqulduya.

Hurumqi turoji urodulaanu, hawar xiraanii giji yonsoor dire
ghuraan bulongdii moodi ghalge taina. Uroo xjigula, xaazire qighaan

xjang deesiji xini kun ghuilanu jighaduji furaalghaji warwanu daaliire ni kadag daalaji ghardunaa xongnu qogjonu warisan gula xurooji tolghui murgulghana.

XUROOGU UGO

Ai,gunyon nige menhen szin jong naya szin fonnu xini saranu xini jirghoonnu udurdu:

Rgennu gongmii Yiijanu guiqiisa ghariji,
Ndaanu xuumii Qaujanu janqiidu baugundu,
Haldan budogdu aagu,
Haldan liumumange xongghuji,
Haldan pusghumange halghugu qagdu ni,
Turong tolghui ni,
Shge tinger ulon purghaan haanjeendu nige murgu.
Ghuidar tolghui ni,
Ayildu shdilesan purghaan qimsangdu shdilesan zooye ninedu nige murgu.
Ghuraandar tolghui ni,
Qaujanu qimsangnu shge ulijindunaa nige murgu.

Warwa nige ama xurooji buraasa ghardugu nige qogjonaa tingerduji nqorlaji nige qogjonaa ghajarduji tusaana, amandunaa darang "haiji hariji ughu" giji qagraana, zooye ninedu tolghui murgudulaanu zoohunsa arin szu nige jagliu sajiji ghariji irelghana.

Tolghuinu murguadiigu, xini aagunu zoohundu duriji xiji zooye ninenu muxigu xong nenzidii lamarnu muxi ni ghadim ama

ni ama neelghana. Ama neelghasa, sundii qaange dulaji xini kun ghuraan ama humbulaji gharghana, gharghasan qaaniinu yantong tu-ro szuraa xjilghana, yantongnu fune jalghaam giji sanasana. Ama needulaaarang fulaan shdaasi furoosan ganqanggela “ghadagu ugonu kudu bii gule, kudugu ugonu ghada bii gule ... ..” giji ghuraan hui huxire ngurgoonu dii ger dire hghalaa xjilghana. Buraagu xini aagunu duraanu xini gerdu xjaa saulghaadiina.

Xini aagunu ama neegu juure ni hurumqisge jigha xaazire xireenge taiwaanu seer daariji warwa ximerlegu daunu daulaji warwanu ximerlena. Nige saar daulasa, nige saar seer daarina. Ham-nong rogsa xireenu xjiin da nige bulongdu daarina, ghadim rogsa munde ghuraan bulongdu daarina, daarisan seer warwana. Nin giji ghuraan saar daulaji daarina, nige saar buraagu nige hui warwanu mangliire ni qighaan toosila ximerleji amandu talgha ngamlalghaji duraasi uqulghana,arang “dide kun niu nine kun ii” giji szaghasa, warwa “dide kunnii da dide kunnii” gina.

WARWA XIMERLEGU DAU

Ghadaanu dire ni xaaxi urosinii,
 Xaaxinu dooro ni bulag gharinii,
 Bulagnu urosiji muroon zhiglanii,
 Muroonnu urosiji dalii zhiglanii,
 Daliinu nudunsa daaha gharinii,
 Daahanu dire ni daalen xjaajii;
 Daalennu turo ni longhu zhonglajii,

Longhunu zhongloonu urog yerinii,
 Urognu yeraanu urog wariwa;
 Urognu waraanu hurum ughunii,
 Hurumnu dire ni warwa kurijii,
 Hurumnu idesa warwa ximerlenii.
 Ximerqi warwa ximerqi warwa,
 Zandannu deereljin,
 Oojoonu haulgha,
 Qighaan sbainu talgha,
 Hara sbainu duraasi,
 Liuliwaanu longhu,
 Garuu dongnu qogjo,
 Qighaan huninu nghuasi,
 Musi uneenu toosi,
 Mangliihaannu ximer.
 Amahaannu talgha.

Warwa ximerleediigu dii hurumqinu uronduji uriji, bulen
 qaange dulana. Daghaaji dii shdima qaa da xoomii qaanu dulana.
 Xoomii qaanu uqugu hurumqisge daaha aldanii giji hurumnu denjan
 ghuilanu daghaawaanu ghada ghariji ghoor rogdu kadag awugu da
 ghadim rogdu zamsuu tailagunu jii gila xjilduna. Daaha aldaji
 iregu, jaajang kumorgonu neeji zamsuu tailajin zamsuu tailana,
 kurgeen gondailajin kurgeen gondailana. Jaajang kumorgonu ghadim
 rogggu mulaa xjunge neena, neesan xjundu lagxjiinge da jibjig nige
 jur taina. Kurgeen gondailadulaanu, qighaan xjangnu uron taiji
 uronnu jighaadu ni xireenge taiwaanu xiree diregu tawagre shdima

desgaa , qighaan huni nghuasi , qighaan toosi , taraa , nige yagha qu-
ghur , qughur dire xugo raalagge geena . Uronnu koldu ni , kurgeennu
ghardu ni hadong seer da zauri taisan duraasi yagha ghoor dulalgha-
na , kurgeennu agha diunge nida ne shdaar yagha ghoor duloonu taa-
da ni pusina . Magdag baghajin magdag baghaanu mosiji joogure ni
kurigu kurgeen qighaan xjangre ghariji ireenu ghardugu yaghanaa
xireere geewaanu mosiji joona .

MAGDAG

Ya , do niudurgu haldan tigii qagdu ni ndiree qighaan xjangnu
uron taiji yilbjin niruu tigii kurgeendunaa magdagge baghaya .

Liu rjawunu xjun ni 'lancomaawa ,

Purghaannu ghajardu kurgeesa ,

Juuqi rjawu warwadu gharija ,

Kurgeen mosisan mosigu ni ,

Xira liu bausan mosiguwa .

Purghaannu xjun ni nzamumaawa ,

Liunu ghajardu kurgeeja ,

Mpughuazhiehual warwadu gharija ,

Kurgeen mosisan mosigu ni ,

Kaabar liu bausan mosiguwa .

Rjanag tiisong rjawunu xjun ni jazagongjowa ,

Tewer songzangambudu kurgeeja ,

Lumbugodamba warwadu gharija ,

Kurgeen mosisan mosigu ni ,

Liika liu hausan mosiguwa.
 Urog moornu nin gaanu yauldaaduja,
 Kurgéen gondailagunu nin gaanu liukija,
 Tensa huino magdagnu baghana.
 Niudurgu kurgennaange shdorlasa,
 Kurgennu mosigu ni saihanwa,
 Shdaasiqi aagu tamusanna,
 Murgeqi aagu nikisanna,
 Juuqi aagu yoosanna.
 Shge rmaanuu turo ni,
 Qighaan xjangnu deesija.
 Qongqan tigii kurgéendunaa,
 Qongqan niruu tigii magdag baghaya.
 Singe tigii kurgéendunaa,
 Singe yural tigii magdag baghaya.
 Kugo liunu tigii kurgéendunaa,
 Gahgar tigii magdag baghaya.
 Kurgennu malghanii joolghoodisa,
 Malgha ni yama tigii undurwa,
 Uron undurdugu shdemzhilwa.
 Kurgéen simbeenaa mosaadisa,
 Simbee ni yama tigii uuxuuwa,
 Aadal uunu shdemzhilwa.
 Kurgéen puseenaa puseeleedisa,
 Pusee ni yama tigii shdurwa,
 Seranglagu shdemzhilwa.

Kurgéen qaragnaa mosaadisa,
 Qarag ni yama tigii batiwa,
 Tisji saugu shdemzhilwa.
 Niudurgu kurgéennu mosigu ni,
 Ghadardu mosisan ni njiglaja,
 Juure mosisan ni halongwa,
 Turo mosisan ni joolonwa.
 Kurgéendu joolghajin kadagwa,
 Ranka kadagge puxii joo,
 Lari ghuraannu landarwa,
 Luri ghuraannu lundarwa,
 Xogjaatowaanu xogdarwa,
 Kurgéennu gujire joolghasa,
 Yaan yaansada kuijam joo.
 Qighaan zandannu xireewa,
 Fulaan zandannu tawagwa,
 Tawagre taisan shdimawa,
 Rimbuqeeni desgaawa.
 Tawagre geesan xag seerwa,
 Ranka seerla sarlan gua,
 Duraasi yaghare taidusa,
 Seer mengu turoji urosigu shdemzhilwa.
 Tawagre geesan ni zauriwa,
 Ranka zaurila sarlan gua,
 Duraasi yaghare taidusa,
 Mulaa sulaa rjeelegu shdemzhilwa.

Tawagre geesan nghuasiwa,
 Ranka nghuasila sarlan gua,
 Kurgeennu daaliire daalasa,
 Huni mpeelegu shdemzhilwa.
 Tawagre geesan toosiwa,
 Rarka toosila sarlan gua,
 Kurgeennu mangliire ni ximerlesa,
 Musi mpeelegu shdemzhilwa.
 Tawagre geesan taraawa,
 Ranka taraala sarlan gua,
 Ndireexi nige shdarlasa,
 Taraa toosi yaglagu shdemzhilwa.
 Tawagre geesan xugowa,
 Ranka xugola sarlan gua,
 Yerdu lii hoojin xugowa,
 Rguldu lii xirlajin xugowa,
 Nughuroo saujin xugowa.
 Xugo raalgha rjeelesa,
 Kurgeennu qimsang rjeelem joo.
 Xugo undurduji oosisa,
 Kurgeennu qimsang bayaanjam joo.
 Xugo szarba warisa,
 Kurgeennu qimsang shdalam joo.
 Tudorgu punsog ghuraala ndiilajii,
 Juuregu punsog ghuraala ndiilajii,
 Ghadargu punsog ghuraala ndiilajii.

Yaghare geesan nenge szu,
 Ranka szunge puxii joo,
 Xodangrignu xoquwa,
 Kalayagnu kaquwa,
 Lasaajuunu mbaquwa.
 Yaghare geesan nenge sun,
 Ranka sunge puxii joo,
 Qighaan singenu sun niwa,
 Qighaan huninu sun niwa,
 Qighaan musinu sun niwa,
 Szu da sunnu neelesa,
 Qighaan qughurdu furaaxja.
 Turong shdonglaqan sangdu nqorlaya,
 Chuidar warinqan sangdu nqorlaya,
 Bauji xuulurjan sangdu nqorlaya,
 Dii niudurgu kurgeendu niizhib nanglam joo.
 Mulaa sulaa rjeelem,
 Mori musi mpeelem,
 Taraa toosi yaglam,
 Niudur kurgeedu magdagge baghasa,
 Yaan yaansada nzomlaji ndiilam joo.

Kurgeen gondailaji buraagula, hamnong rogsa ne ayilduji
 kurgeesan aaguma waisa hurumqisgenu uriiji qaange warina. Aagunu
 kudu ni xjisa nige tawag shdima nige longhu duraasi da zamsuunge
 waraa xjina. Aagunu qaani uquanu ghariiji iredulaanu hurumqisge
 zhaxii xoglaji anzhou hargina.

Aagunu qaaniinu uqua hariji iregula dii hurumqisgedu maha idelghana. Daghaaji hurumqidu ugo guleguna. Ugo gulegunsa muxi xiree dire xjiin nzhon, naghai nzhon , waarag nzhon, ghudaa nzhon da suu hadanu gharaa irelghana. Ugonu gulegunsa muxi lorjinge gulena.

LORJI

Do jubda, fonresa laghaasan fon, sararesa laghaasan sara, udurresa laghaasan udur giji. Niudurgu tigii sain uurnu sain sgghaudu ni, gaaqannu ayang nzhombungula morilaji yobjol rjanglaji ulaha ula dawaaji tangha tang nogxiji ndaanu kudu baujiigu tewa. Dii painu turogu aadeengula xjirbunhaange sauji saidaar ideji uqu-ldunge shda uu ? Do mau hgoiqag ndiree ni janguur yerxiinge xiilaya, xiilaji irelgha shda muu adamha, dii shdasa adasa jighaduji nige xiilagu rgologuna.

Tingemu nara lii bausa,
Udur soninu hghua adam.
Ghajarnu gugu xau lii hailasa,
Ghayar rgulnu hghua adam.
Ayang nzhombudu lii xiilasa,
Jigha dooronu hghua adam.
Udurlaagu nara lii bausa,
Simqandu halong guijinna.
Sonigu sara lii bausa,
Simqandu gigeen guijinna.

Hurumdu hurumqi lii bausa,
Simqannu dundog lii nzhiblam.
Foodi saranu sgorlasa,
Tingernu dundog nzhiblana.
Rgendingbaa manenu sgorlasa,
Dambiiqiinu dundog nzhiblana.
Yiwa nzhombunu sgorlasa,
Kuu xjunnu dundog nzhiblana.
Rarab ulanu tolghuindu ,
Sangrjinu hghuamjol ncoglaja.
Rarab ulanu dunda ni,
Purghaannu longxjig ncoglaja.
Rarab ulanu szaardu ni ,
Hara turuudu niilamdu ncoglaja.
Tewernu ghajardu qii darlasa,
Zhinqan ulamanu sainduwa.
Qidar ghajardu nqim darlasa,
Murgen haanjeennu sainduwa.
Mongghul ghajardu urog warisa,
Gaaqan warwanu sainduwa.
Warwa dide yama tigii gaaqanwa,
Qongnu foodinii taijin warwawa,
Nzhisarnzhongnu wernii taijin warwawa,
Singenu sunla nqorlajin warwawa,
Tolghuinsa doorondaa jaujasa jighandaa,
Tirge toorghula furoojin warwawa.

Do jubda warwanu sag taisannii kilegu murgoo, qar buda ghoor urognu dundogdu, nagxi da tagxi tagxi da nagxi guaidalnu guaiji, toolii moornu yauji tirge moordu ulilghaji, undurnu nbognidilghaji nbogninu undurdulghaji, warma tarnu tigii dundogdu nigere tagdir-lawa. Do niudurgu udurdu qar gangsgger singe tigii qongqan nuruu madu shge hurumdu bausa naaniilog guiqannu salmange daalasa nimbaa. Do niudurgu udurdu buda ghoor urognu dundog ndiilaji hurum ideldusa, rgen warwa didenu sainduwa, warwa dide duraa-singe wari.

Do jubda, sangrji shdamba hara ghajarnu qaglalghaji njigden nkorwanu darlalghaji buda mongghul haannu kuu xjun mongghul ghajardunaa aadalnu ulaaji bauji irejiigu tewa. Budangula te dii-haannu urogwa giji, urogda jigi haujiraaja gisan gula, jubda haujin deeldu xini jighamange ghadasa nudu nela naugundu saihanna, haujin purghaandu xini szemange janqisa manglii nela njaalagundu saihanna, haujin urogre xini urogmange jalghaasa qigi nela sunusigundu saihanna giji, jubda budanguladu urog warigu moorge waina. Ta gongmii yijadu qongqan tigii xjunnge xjeeleji, nda xuumii qaujadu singe tigii kuunge xjeeleji, shdoogusge hamdulasa shnangwaa ntimlaji jirge udiiji, mulaasge hamdulasa duraan kuriiji sgillaa ireji, yama giji muulaji ndang baghasada urog warigu moorge waina gisangula. Jubda tingere niurdu kiimange tauji ulongmange zhiglaji huraamange uroji, nkorwa nendu warwamange ghariiji guaidalmange guaiji, urogmange wariniigu tewa. Nda qaujanu qimsangsa rimbuqeeni warwamange gharghaji, xong warwanu lausaanu xodogdu xong longhuma hgurlaji kiikambarna baghagu qagdu ni, ta guihaansa lii

darlaji undurhaansa lii jarlaji, “ya” da “joo” giji dundognu nigere taisanna. Dii fon sarada ghurdinwa, xjun waisa kurgeegu ulija, kuu waisa kurgeenqilegu ulija. Xjorhaan ni waisa, ghoor urog tooghur toojangma ughuji jaajuu gurigsimma giji jiiitogdu iresangula, sangrjinu szongrabnu aldalgaji, rjawunu qishziinu dilgeji, warwanu ugonumange sgeji, fonresa fon laghaaji sararesa sara laghaaji udur-resa udur laghaaji, jubda sain fonnu sain sara, sain saranu sain udur, sain udurdu sain dundogwa. Na magxihaan ni waisa, ta ayang nzhombu xjun da morinu naranu furaalgaji fulaan nughoonnu ghadimduji hariliji kugo tingerdu qughur nqorlaji ulon purghaandu szang nimeeji, tingerdu ujesa purghaan beesiji ghajardu nausa kun beesiji rgennu gongmii Yiijanu guiqiisa ghariji, morilaji ulaha ula dawaaji tangha tang nogxiji iregu qagdu ni , naaniilog budangula kudal kudalre ndadar tidaji ghul ghuldu ndurgu taiji , tang tangdu garxag shdarlaji, jongnu moordu smu tusghu hurinnu moordu huni tusghu udendu bausa duraasi tusghu giji, kamursa kudiliji suusa fuulaji halongsa halong qireela zeelegunajida, nin giji zeelengeda shdaji guigu tewa. Dii ta ayang nzhombunu muxi shdima mahanu ghadaa tigii sziglaji qaa duraasinu daliu tigii rdenxilghasa nimbaaji-da, urog nin gijida irelgha xjilgha shdaji guigu tewa. Do ayang tamqargula garszigge wari , lii kurigu ghajardu ne qighaan garszig da kanqin zooyela kuijalghanii. Dii niudurgu udurdu ta ayang nzhombungula tirgela taiji timenla xjaaji nige amadu niiliirimbu-queenaa ndaanu kudu baulghajiigu tewa, naaniilog ta ayang nzhombunu muxi xiree daa adagu nzhonmange gharigu wariwanzholnu wainajida, urog te shdaarda irelgha xjilgha shdaji guigu tewa.

Ya, naghai garszigge wari, do, jubda qar ngen xjoosinu sze kunnu turong waigu tewa. Niudurgu udurdu nin giji yobjol rjanglaji iresa budangulanu niursa qighaan sgilsa gigeenna, sauji pusisa ideji uqusa rdeewuwa. Nela lii uliji naghainu xodagda kundun waigu tewa, xinshda lisgaanu dii dangmaanu sagsa lii aldalghaji, dogu logla rjeewa's rjeewa giji irejiigu tewa. Jub jubnu kiikamba kogrongnu dahuwa, naaniilogha, kiikamba kogrongmange gharghasa-da nimbaajida, urog tenuda irelgha xjilgha shdaji guigu tewa. Do, ndiree ni rinbuqeenu desgaa, maha xasgaa da naiman seergewa, dii zhaxii kadagla xagmange garlanii. Naghai darang hudunge beesiji saihan szongmange baugu rgolani.

Ya, waarag garszigge wari, dii xinshda waarag giji, jubda fon saralaji, durlaagu lisgenaa hghalaji sonigu noornaa hghuliji, nudu fuleeji nuri haxiliji, shib hulooji jaadaa neeji, shdurnu hghurdilghaji hghumu shdurdulghaji, jongge haiji menhenge shdaasi tumunge juunu ghudilghajiigu tewa. Nela lii uliji, darang waarag lisgaanu dangmaanu sagsa lii aldalghaji dogu shdaar niilog giji irejiigu tewa. Jub jubnu nzomutooshdiinu dahuwa, naaniilog nzomutooshdiimange gharigu wariwanzhol ni wainajida urog nin gijida irelgha xjilgha shdaji gua. Ndiree ni rinbuqeenu desgaa, maha xasgaa da jirghoon seergewa, mundece zhaxii kadagla xagmange garlanii. Waaragda ha-liuxinge beesiji saihan ugomange bauguxja ai.

Ya, ghudaa dide qogjonge wari, dii rgen ghudaa dideda waigulaa ghadar guigulaa tudor giji nige amadu hairghannaa kurgeeji iresa, naaniilog ghudaa didedu sangrjinu nzhonmange gharghasada nimbaajida, ne shdaarda irelgha xjilgha shdaji gua, do ndiree ni

jangjuur maha sgaangela qongqong yerxii ginii.

Dii buda ghoor urog mori musinu urog wai giji ringo shda rgen warwa didenu gharsa ndiilajijinna, do suu shda giji ndiree ni jiran jirghoon seer, jirghoon bauzi qaa gijinge ghariwa, ayanggula darang haldan suunaa undurhaange jiilduji mau hgoiqagnu uu xuuhaange dawaalghagu hgileni. Dii mau hgoiqagnu ugoda hghurwa, ugo kuriiji gui ghajardu ni kanqin zooyela kuijalghanii.

Denjennu ugo baugula, naghai waaragsge ndang baghaji gharghasan ni qoon ulijiisa, yang nige hargilghaji nimeelghana, Daghaaji painu turogu aadee dooroji nin giji ugonge gulena:

Ya, denjen dide ghuila garszigge wari . Do jubda xjunge turosa nimpusi halsi kuunge turosa bayar xineedi giji, niudurgu udurdu ta qaujanu qimsangdu daulajin daulasa xineejin xineena, idejin idesa uqujin uquna , kennu niursada gigeen qighaange ulaa sauja. Nda Yiijanu qimsangnu turo ghadasa hoosinge ulilghoodijiigu tewa, ndaanu xjun aamanu hghunsa baugu dali, aana aawa hoosin uronge ntiraa adaji pugilii noorge ntiraa adaji, baasi xeesidu uroji aardag-naa shdolaji shge ulilghaja. Niudur malang xjunda shgeduja, aana aawadu tusaa juurenge uroya gisa, urognu moorwa, kurgeewannu tanu kudu aadal ulaala ireja. Do tangula moridu imel tughuji ghadar joolghaji, musidu buruumange daghaalghaanu lamanqan giji ghariiji iresa nimbaa. Dii niomagxihaan ni waisa, tangula budasgenu tushulaji kamursa kudiliji suusa fuulaji halongsa halong qireela zeleejigu tewa. Darang buda hurumqinu muxi shdima mahanu ula tigii sziglaji, qaa duraasinu dalii tigii rdemxilghaji , nela lii uliji ta denjan dide ghuila dooro pusisan gula ghoor gharlanaa ide da ide

uqu da uqu giji budangulanu gaaqanqilejiigu tewa. Nin gijida lii uli
gunajida, buda mongghul ghajardu darlasan darsuu tigiingewa,
hamnong da ghadimnunge hghuaniijin tewa. Do budangula beesaa
hghui.

Painu truogu aadeenu ugonu baugu, doorosa hurumqisge bee-
sija giji aadeedu kadagge tana. Daghaaji ghudaa da kurgeen ghuila
hurumqidu duraasi ujela irena, duraasinu ujeediigu jighasa
ghudaadu “la” nge guleji maha sgaange taina.

LA

Munu ghardugu nenge la,
Ranka lange puxii joo,
Ne zhinqan ulamala nige wai.
Lanu undurdu ni ujesamba,
Ulama xamoonaa joosan tigiingewa.
Lanu xjiindu ni ujesamba,
Ulama rdaghamnaa nimbasan tigiingewa.
Lanu dooro ni ujesamba,
Ulama sogramnaa mosisan tigiingewa.
Zhinqan ulama chirenaa sausamba,
Haldan ghur ni undurduji tidaja.
Simqannu kun njaalagu ghajarwa,
Hara turuudu xjirbuu aadal ulaagu shdemzhilwa.

Dii ghudaa dide sgaa mulaawa giji lii sanaji hudunge beesigu
rgoloni ai.

Kurgeendu “sogsa” nge guleji maha sgaange taina.

SOGSA

Munu ghardugu ne sogsa,
Ranka sogsange puxii joo,
Nenge sogsanu deedu ni,
Menhenge mori ndiilajii,
Mori mpeelegu shdemzhil wai.
Nenge sogsanu dunda ni,
Menhenge musi ndiilajii,
Musi mpeelegu shdemzhil wai.
Nenge sogsanu doodu ni,
Menhenge huni ndiilajii,
Huni mpeelegu shdemzhil wai.
Mpeelesan morila qii tai joo,
Mpeelesan musila urog wari joo,
Mpeelesan hunila hurum ughu joo.
Dii zeewudu sgaada mulaawa, nige beesi joo.
Denjen didedu “xjag” ge guleji maha sgaange taina.

XJAG

Munu ghardugu nenge xjag,
Ranka xjagge puxii joo,

Nenge xjaggu undurdu ni,
Ayil kuxin rjeelegu shdemzhil wai.
Nenge xjaggu xjiindu ni,
Mori musi mpeelegu shdemzhil wai.
Nenge xjaggu dooro ni,
Saihan dundog nzhiblagu shdemzhil wai.

Ya, do sgaada mulaawa denjen dide hudunge beesiguxja.

Ghadimdu lamaa ulisannu waisa, “szer” ge guleji sgaange
awuna.

SZER

Munu ghardugu nenge szer,
Ranka szerge puxii joo,
Shda ghuisang ulamanu haldan uron dire ni qaglasan szer
wai.

Jagar dorjirdamnu muxi ni qaglasan szer wai,
Nelwa tiijamconu dooro ni qaglasan szer wai,
Qidar haannu xarda gerdu qaglasan szer wai,
Hara ghajarnu gomdu ni qaglasan szer wai,
Ne szernu qinu ghardu taisamba,

Buda ghoor urog qiiqog shmolom taigu shdemzhil wai.

Diiarang “xiigi rmaa”、“nanggi mpeerden” gijinge ghariji
iresa, “xiigi rmaa” nu hamnong kun zhongloodina, “nanggi mpeer-
den” nu ghadimdu geedina. Ndiree ni kurisa dii hurumqidu ugo
gulegu ni bauja.

Daghaaji hamnong da ghadim ghoor rog giji warwanu xang xeelena. Warwa xangxeelesa warwadu hgebli gigu ugomange gu-leenu nige warwadu ghoor tawag shdima ghoor sgaa maha da seer-mange gharghana. (Seernu shgengiiniinu ghadim kun gharghana.)

Warwanu xangxeeleediigu, hurumqisgenu dirii yaghadu uraa xjina. Xjidulaanu nige tawag shdima nige longhu duraasi da maha sgaange waraa xjina. Dirii yaghadu hurumqidu ghuraan dau qaa wariji, hurumqi da ghadim rognu kunsge shdochaa daulalduji niguu xulong xogjange saulduna.

SHDOCHAA

Ghadimsa hurumqinu shdorlogu dau:

Foodi diregu hgarqanwa,
Moodi diregu zandanwa,
Urog diregu hamnongwa,
Ghadaa diregu gangsgarwa,
Noor diregu kugo noorwa,
Kun diregu naghaiwa,
Aradag diregu singewa,
Nesiten diregu qongqanwa,
Xogjan diregu hurumwa.

Rarab tigii qimsangdu,
Qongqan tigii njiwa baum,
Qong niruu tigii shdorlanii.
Gangsgar tigii qimsangdu,

Singe tigii njiwa baum,
Singe ngogmaa tigii shdorlanii.
Ghadaa tigii qimsangdu,
Bas tigii njiwa baum,
Bas sghal tigii shdorlanii.

Tingemu nara lii bausa,
Dur da soninu hghua adam,
Durlaa yama tigii halongna.
Ghajarnu gugu xau lii hailasa,
Yar da rghulnu hghua adam,
Yerdu yama tigii nughoonna.
Dauqinu dau ni lii gharisa,
Njiwa da yiiwanu hghua adam,
Njiwanu shdorlasa beesina.

Hurumqi ghadim kunnu shdorlagu dau:

Urognu kudu ni ujesamba,
Mori da daaha qoogon gua,
Funijinnii funisa xuajinnii xua .
Urognu kudu ni ujesamba,
Aasi da buruu qoogon gua,
Xjaajinnii xjaasa saajinnii saa.
Urognu kudu ni ujesamba,
Huni da hurgha qoogon gua,
Dulaajinnii dulaasa idejinnii ide.

Urognu shdima gernii sgeji gui,
Xireeregu shdima ula tigiingewa.
Urognu maha gernii sgeji gui,
Xireeregu maha ghadaa tigiingewa.
Urognu duraasi gernii sgeji gui,
Tamregu duraasi dalii tigiingewa.

Jarim tingerdu ghur ulonna,
Ghur ulonniisa halongwa,
Hanansa halong ni narawa.
Hara ghajardu xau ulonna,
Xau ulonniisa hailana,
Hailaji saini ni gugu xauwa.
Urognu kudu ni bayaanna,
Ideji uqugunu kidingewa,
Hanansa saini ni duraasiwa.

Tusghuqi da hurumqi daulagu dau:

Tusghuqi: Bu jarim tingerdu tusghu warila xjiwa,
Naghaisge anjiiha bu sgeji gui,
Tusghu duraasinu uje adawa.
Bu undur uladu tusghu warila xjiwa,
Naghaisge anjiiha bu sgeji gui,
Tusghu duraasinu uje adawa.
Bu tebxin tangdu tusghu warila xjiwa,
Naghaisge anjiiha bu sgeji gui,
Tusghu duraasinu uje adawa.

Hurumqi: Qi jarim tingerdu tusghu warila xjija,
Naghaisge anjiiha sgeji gua,
Tusghunu kendu waraa irewa.
Qi undur uladu tusghu warila xjija,
Naghaisge anjiiha sgeji gua,
Tusghunu kendu waraa irewa.
Qi tebxin tangdu tusghu warila xjija,
Naghaisge anjiiha sgeji gua,
Tusghunu kendu waraa irewa.

Tusghuqi: Bu jarim tingerdu tusghu warila xjisa,
Kugo liu nesiji bauji irena,
Tusghunu kugo liudu waraa irewa.
Bu undur uladu tusghu warila xjisa,
Shden hainag xjonglaji bauji irena,
Tusghunu hainagdu waraa irewa.
Bu tebxin tangdu tusghu warila xjisa,
Longshda mori jorolaji bauji irena,
Tusghunu moridu waraa irewa.

Hurumqi: Qi tusghunu kugo liudu waraa ireja,
Liu baidan baidan dawaaji irena,
Bu tenu huinosa daghaawaa irewa.
Qi tusghunu shden hainagdu waraa ireja,
Hainag baidan baidan dawaaji irena,
Bu tenu huinosa daghaawaa irewa.
Qi tusghunu longshda moridu waraa ireja,
Mori baidan baidan dawaaji irena,

Bu tenu huinosa daghaawaa irewa.

Jighadu mongghul shdochaaregu nijeerniinge juuriwa, shge dauqisge ncogloonu dau szarlaldaadiisa, kidi udur kidi xulong daulaji buraagunu gua.

Huiji magxi ni , kurgreen duraasi qogjonu waraanu hurumqisgenu kudunaaji urila xjina. Hurumqisge hariji iregu ghadim rogsa ndige duraasinu gharghaji ndige duraasinu daunu daulaji duraasi jiraana. Ndige duraasinu daure naghai, ghudaa, warwa, ghuraan tobsuudii dau daulagunsa munde gooro kunsge duraala xogjan naadiji duraasi jiraana.

NDIGE DURAASINU DAU

Chadaanu szaardu ni xaaxi urosinii,
Xaaxinu doorosa bulag gharinii,
Bulag nu urosiji muroon zhiglanii,
Muroonnu urosiji dali zhiglanii,
Daliinu nudunsa yaahan gharinii?
Daliinu nudunsa mulaa sulaa gharinii;
Daliinu nudunsa yaahan gharinii?
Daliinu nudunsa haldan mengu gharinii;
Daliinu nudunsa yaahan gharinii?
Daliinu nudunsa fulaan nughoon gharinii;
Daliinu nudunsa yaahan gharinii?
Daliinu nudunsa miidog xuri gharinii;
Daliinu nudunsa yaahan gharinii?

Daliinu nudunsa mori musi gharinii;
 Daliinu nudunsa yaahan gharinii?
 Daliinu nudunsa taraa toosi gharinii;
 Daliinu nudunsa yaahan gharinii?
 Daliinu nudunsa daaha gharinii.
 Daahanu nurindu daalen xjaajii,
 Daalennu turo ni longhu zhonglajii,
 Longhunu zhonglaji urog yerinii,
 Urognu yeriji hurum ideldunii,
 Hurumnu ideji duraasi ujenii.
 Qongqannu ndige ni qoon bolohaana,
 Rarabnu tolghuindu sau dirlejii,
 Shaila qinaasan duraasingewa,
 Mengula janqisan longhu kilenii,
 Haldanla janqisan qogjo kilenii,
 Uriji iresan urog kilenii,
 Daudaji iresan dauqi kilenii,
 Sanasan naghaidu duraasi ujenii.
 Singenu ndige ni qoon bolohaana,
 Gangsgernu tolghuindu sau dirlejii,
 Molsila qinaasan duraasingewa,
 Mengula janqisan longhu kilenii,
 Haldanla janqisan qogjo kilenii,
 Uriji iresan urog kilenii,
 Daudaji iresan dauqi kilenii,
 Sanasan ghudaadu duraasi ujenii.

Gugu xaunu ndige ni qoon bolohaana,
Gugurii moodinu tolghuindu sau dirlejii,
Shdaaghula qinaasan duraasingewa,
Mengula janqisan longhu kilenii,
Haldanla janqisan qogjo kilenii,
Uriji iresan urog kilenii.
Daudaji iresan dauqi kilenii,
Sanasan warwadu duraasi ujenii.
Mauxinu ndige ni qoon bolohaana.
Zoohunu huino ni sau dirlejii,
Lauxila qinaasan duraasingewa,
Mengula janqisan longhu kilenii,
Haldanla janqisan qogjo kilenii,
Uriji iresan urog kilenii,
Daudaji iresan dauqi kilenii.
Sanasan ken kendu duraasi ujenii.
Mauja hghainu ndige ni qoon bolohaana,
Usinu turo ni sau dirlejii,
Rdombula qinaasan duraasingewa,
Mengula janqisan longhu kilenii,
Haldanla janqisan qogjo kilenii,
Uriji iresan urog kilenii,
Daudaji iresan dauqi kilenii,
Sanasan ken kendu duraasi ujenii.
Taghurnu ndige ni qoon bolohaana,
Zoohunu turo ni sau dirlejii,

Szamiila qinaasan duraasingewa,
 Mengula janqisan longhu kilenii,
 Haldanla janqisan qogjo kilenii,
 Uriji iresan urog kilenii,
 Daudaji iresan dauqi kilenii,
 Sanasan ken kendu duraasi ujenii.
 Lagxjiimaanu ndige ni qoon bolohaana,
 Tuloornu turo ni sau dirlejii,
 Shdaaghula qinaasan duraasingewa,
 Mengula janqisan longhu kilenii,
 Haldanla janqisan qogjo kilenii,
 Uriji iresan urog kilenii,
 Daudaji iresan dauqi kilenii,
 Sanasan ken kendu duraasi ujenii.

.....

Duraasi jiraaji xogjanmange naadigu dii hurumqidu shdur
 xiiloo uina, shdur xiiloonu dulagu hamnong rogsa ude muxi "hai-
 jee" daulana.

HAIJEE

Haijee——haijee——

Ghurdi ghurdi ghariji ire,
 Halong duraasi halongwa,
 Ayil kuxin kurgeenii,

Haijee——haijee——

Ghurdi ghurdi ghariji ire,

Halong ikang halongwa,

Beeru bulai sgijii.

Haijeenu daulagu , hurumqi ghariguna. Hurumqi morirenaa gharigu mori duraasi uqulghana. Mori duraasinu hurumqisge ghuraan hui hariji uqula irena. Mundee darang hurumqidu moor dire uqugundu duraasinge warilghana.

Hurumqi gharigula hamdu, waaragqi aagu ulaaji xini aagunaa kaulana.

WAARAGQI ULAAJIN DAU

Muxidunu tijin nasidu amii yiu,

Niudurgu udurdu qi aardag irewa giji beesijii.

Aardag kuriji yaannu kurigunii,

Kolnu doorogu booja kurijii,

Shde uruinu fuliu sag kurijii.

Munu haran nasidu aardag,

Huinogu awii aghadunaa kaulaanu ,

Kundun gurjigge daaji gui.

Huinogu amii wergendunaa kaulaanu ,

Muxi zoohure toriji gui.

Awii amii tendunaa kaulaanu ,

Hamjisanaa harwan hurinaa gharghaji gui.

Ghada gharisa shge ulijinnu mulaa daudam,

Kudu urosa mulaa ulijinnu shge daudamji,
 Qi huxi wari joo.
 Ghada gharisa xjoosi yama tigii pusaa nogxjim,
 Kudu urosa qognu yama tigii sauwaa nogxjimji,
 Qi huxi wari joo.
 Tixi yaujinnu kugo mimpusila kurgeem,
 Furi yaujinnu yiutan hamjila kurgeemji,
 Qi huxi wari joo.
 Niudurgunsa huinox ,
 Munu haran nasidu aardag,
 Muxigu qighaan rmaanuu turo ni ,
 Xawar yama tigii xingeeji,
 Tumur yama tigii tesiji sausa,
 Qi fuliu huxinge wariji,
 Kunnu moordunge duri joo.
 Bu haran nasidu aardagnaa,
 Fulaan nughoonla irelgha xjilgha adawa,
 Xongnu nudunu kugo nimpusilanaa,
 Taghur laghur qimunge kaulaya.

Hurumqi gharigula hamdu xini aaguda aagu ulaaji hamnong
 kunnaa kurgeeji ghadim rogdu njeenaanaa kaulana. (hurumqi ghar-
 dulaanu xini aagunu agha diunge ni xini aagudu sau giji kilela xji-
 na, kilela xjigu dii xini aagu doorogu aagunu ulaana.)

XINI AAGU ULAAJIN DAU

Hurin nasidu munu agha yiu,
Niudurgu udurdu,
Muxigu qighaan rmaanuro ni,
Haran nasidu narghai diunaa,
Yama giji geeji xjigunii.
Tar dangghulnu yama tigii hghalaa xjigu niu?
Qi huino furaaji hariji xjisada,
Churuudurnu huino lii xjiji,
Narghai diunaa huinosa guaiji ire joo.
Munu hurin nasidu agha yiu,
Bu niudurgunsa muxi ni ,
Ghada gharisa awiïdunaa kaulaa sauwaanu,
Kundun gurjignu daaji gui joo.
Kudu urosa amiïdunaa kaulaa sauwaanu,
Yuutan hamjisa harwan huri ghariji ugui joo.
Bu niudurgunsa huinoxi,
Ghada gharisa shge ulijinnu mulaa daudamji,
Kudu urosa mulaa ulijinnu shge daudaniji,
Qi ndaa huxi wari joo.
Ghada gharisa pusisan urondunaa pusaa nogxilgham,
Kudu urosa sausan ghajardu sauwaanu nogxilghamji,
Qi ndaa huxi wari joo .
Ghada gharisa tixi furi yaujinnu daabulam,

Kudu urosa munu harwan huri tulaa saum,

Qi ndaa huxi wari joo.

Munu hurin nasidu agha yiu,

Buda ghuila nige amiinu halong hghunsa bausan tigii,

Qi jirge udihi huxi wari joo.

Ndaanu mongghul kun beerinu kudu awaa baulghasa, dundog darang buraaji gua. Huiji udur ni hamnong aaba ni xjunnaa ujela irena. Hamnong aaba ni kurisa, ude muxi xireere shdima geeji qughur geeji duraasi ujeji zeelena, taada ni darang szu tiidongge geena, aaba ni kurigu, uroji xjidulaa xugo ralagla sun da szununge nqorlana, xiniuri szunu damlaanu muxi uroo xjina.

Ne udur ghadim kun yang xani funinu daudaji xjaanu ghudaa didela hamdu ghuraan dau qaa warina. Te soni uriji iresandu xaamenlana. Xaamenlasa, naaxjin guuye puger daarina, puger daarisa aaba ni naaxjin sain dundognu nzhiblalghawa gaanu, puger direji shdemzhil daudaji seer bauna, naaxjin kilegu ni : "Darang seerbau, tughoo deelin gua" gisa yang bauna. Naaxjin ujeji uligu, dii isge pugemu neewaadina. Changmennu uiwaadigu xiniuri deereljin direi dolaji irena, kurgeen hananu kileji tanilghana, hana uquldugu , yaghare nigiiji lailalghaa hoosin harilin gua , ne juure ni hamnongnu aaba muxileji yagharenaaji seer bauna, seer baudulaa sain kayangmange daudaji, sain shdemzhilmange ndiilam gijinge xuroona: "Ne aaqi sunzinu sgaawa, mori musinu sgaawa, taraa toosinu sgaawa, haldan mengunu sgaawa " gisa yaghareji baulghana. Taada sausan kunsge xogjan daalaji: "Darang baulgha, darang baulgha " gina. Hamnong aaba baulhagu , dii ghadim aabada te shdaar shdemzhil

daudaji baulghana, gooro kunsge daghaawaa seer baulghana. Ne baulghasan seemu xini kun ghuila hghualduna. Nin gaa xaamen-lagu, hamnong aaba ni lamqong duraasinaa hgilena, dii yang hanandu duraasi ujeji tangxaa taiji sauldina.

MOOR NEEGU LOG

Ndaanu mongghul kun dundog zhiblasa mazii hurimnu idee changmennu uquasa,arang moor neeji xjina. Moor neeji xjisa, ghadim aama da xiniuri ghuila xjilduna, xjidulaa shdima desgaa qaa jasgonge wariji xjina. Hamnong kun yang xjun da ghadim aamadu uqugu dolaji qaa warina. Moor neeji xjisa, shgengii ghajardu jang nige qimsangdu xjina, nijeer ghajardu hamnong kunnu shge aaba mulaa aabasgenu kudu nida xjina. Moor neeji xjisa, te udur haraa irelduna; Moornu neewaadigu isge dundog nzhiblaja, ghoor urog jubda maha qisinu urog warildaa tagxi nagxi yaulduna.

土族婚俗

土族是我国 56 个民族之一,总人口 24 万(2000 年),主要居住在青海省和甘肃省(青海省 19.9 万余人,甘肃省 4.1 万余人)。

土族自称“蒙古勒”(蒙古)或“其汗蒙古勒”(白蒙古):藏族称土族为“霍尔”,汉族称土族为“土人”,解放后,经过民族识别,定族名为“土族”。

土族的婚俗堪称一部优美的歌舞剧,婚礼自始至终是在欢乐的歌舞中进行,可分为定亲、麻择、呼仁木、回门四大部分。

定 亲

土族人的婚姻大都是由父母作主,当父母看中某家姑娘适合作自家儿媳时,便征求孩子的意见,孩子也认为可以,就聘请一位媒人去说亲。去说亲时拿一碟馍,一瓶酒。如女方家经过商量同意这门亲事,则将所拿之酒喝掉,酒瓶装上一点粮食,馍馍换过之后叫媒人带回。否则将酒和馍馍原封退回。

媒人回来之后,根据情况,如女方家同意了这门亲事,则择日打发媒人前去认亲。去认亲时,拿二碟馍,二瓶酒和一个连着荷包的手巾(现在一般以一套衣服代替)。拿去的一瓶酒在认亲时喝掉,另一瓶酒放在订亲时喝,认亲时媒人和女方家大体商定好彩礼,并择好订亲的日子。

订亲时,由男方家几位长辈随同媒人一快到女方家订亲。去订亲时,拿三碟馍(其中一碟是给媒人的)、三瓶酒

(瓶口系一撮白羊毛)、一包茶、一尺红布(现在用一套或二套衣服顶替)。

订亲的一天,女方家还要召集亲房当家为姑娘定彩礼。商定前由媒人将认亲时初定的彩礼告知众人。如果初定的彩礼大了,请大家降一下,如果小了,请大家再提高一下。(从前土族人主要用马、牛、羊讲彩礼,现在多用现金和布匹代之)。在商定彩礼之前,媒人给女方诸位长辈敬酒并说道:

“啊!请诸位长辈喝杯美酒吧,我在这里向诸位禀告:在尊贵的伊家诞生了一位象孔雀那样美丽的姑娘,在卑微的乔家诞生了一位象狮子那样威猛的儿子。两家长辈情投意合,晚辈相互恩爱。天空中行风布云乃雨水之征兆,大地上托媒提亲是婚姻之大事。乔家请我为媒嘱托大事。前几天,我与这里的东家大体商量的姑娘的彩礼,现告知诸位,还请诸位宽容,能够顺利地、比较合适地商定好姑娘的彩礼”。

接过媒人的话,女方家的一位长者说道:“啊!尊贵的媒人请喝杯美酒吧,在今天吉祥的日子里,我们象建宝塔那样圆满吉祥地了结儿女之婚姻大事,以了却长辈之心愿。尊敬的媒人已把姑娘的彩礼明白地告诉了我们,就这样吧,请把已交来的现金和布匹呈放在众人面前吧……”

喝了定亲酒,儿女婚姻大事告成。订亲之后,女方给男方回二碟馍和二瓶酒(酒瓶用兰布封口)。

媒人回来之后,男方家召集亲房当家招待一番,将女方家回复之酒让他们喝并告知订亲之经过,使他们承认这门亲事。

麻 择^①

——婚礼——

从前，土族人结婚，没有什么限制，当男方交齐了彩礼、儿女们年岁差不多了，就给他们完婚。现在根据法律规定，当子女达到法定婚龄，领取政府的结婚证之后，方才举行婚礼。麻择是婚礼的前奏。麻择的一天，女方家的庄员戚舍，亲朋好友拿着布料或成衣前来添箱并为姑娘送行。东家为表谢意，盛情款待，为客人们端三道茶，谓之馍馍茶、包子茶和晚饭。

麻择的一天，男方家还打发媒人为女方家送来麻择份子（是一条连着三根肋条的猪前腿）。男方家打发媒人上路时，给媒人端茶。当媒人出门时，在媒人身上撒面粉以示吉祥，并敬上马三杯酒为其送行。

媒人送麻择份子来时，还要带上二碟馍馍，二瓶酒和男方家的装箱礼。当媒人到来之时，女方家敬酒迎接并盛情款待。媒人回去时，女方家为男方家装两碟馍馍，给媒人装一碟馍馍。如果媒人不回去，就作为加南^②留下来。

给媒人端过第二道茶之后，女方家要展示姑娘的陪嫁。展示陪嫁就是把姑娘的嫁妆全部拿到院中挂在长绳上，由麻择典尖^③一件一件数着叫众人看。典尖手里拿着酒盅和一条毛巾，对空弹三下酒后这样祝颂道：

“啊！吉日良辰，阳光明媚，在这吉祥的日子里，尊贵的媒人和亲朋好友们、不辞路途遥远、翻山越岭、光临寒舍。我无知的人在这里向诸位说几句话，还请尊贵的客人和长

辈们不要见笑，我们要想建宝塔那样来办理我们的事情。当我们尊贵的伊家出嫁姑娘的时候，在此陪嫁的长衣服几件、短衣服几件、褂子几件、帽子几顶、带子几条、鞋几双等等……是啊，当姑娘从能够做活起就帮助父母操劳家务，为父母分心，为家庭出力。象今天这样的陪嫁。实在对不起姑娘。但不管怎么说，这也是父母的一片心意，请姑娘谅解吧！”典尖致词毕，姑娘哭叙道：

在今天的日子里，
在我家院里聚集的，
诸位父老们，
请听一听我的叙述吧。
我这十几岁的闺女，
父母为我准备了这么多的陪嫁，
准备这么多的陪嫁干什么呢？
我没有报答父母养育之恩，
只能使父母断肠碎心。
我尊敬的父亲啊，
您在寒冬腊月，
当太阳从东方升起洒满庭院时，
把兔子走的路走成了车路，
与市镇之客商结为朋友买来了陪嫁。
买陪嫁干什么呢？
我没有孝敬您，
又要使您伤心。
我慈祥的母亲啊！
您不管春夏秋冬，

每当太阳落山之后，
您燃青灯、穿丝线、缝嫁妆……
您腰疼腿酸、十指磨烂。
但父母双亲啊！
您们不看闺女的面，
为了彩礼把自己的女儿婚配他方，
用红红绿绿的嫁妆把女儿打发了。

展陪嫁仪式结束以后，就吃晚饭，之后众人一一散去。
亲房跑客们等待着纳什金^④的到来，准备接纳什金。

如果女方庄子上有从男方庄子上嫁来的姑娘，纳什金就拿些礼物到她家去打尖，等到傍晚时分，方来到女方家。当纳什金走到女方家巷道口时，一群姑娘拥上前去抢纳什金妥若^⑤，之后边唱边舞退回大门里边。

迎纳什金曲

早上喜鹊喳喳叫，
喜鹊叫着为什么？
喜鹊叫着媒人来，
纳什金拿着麻择来。
下午喜鹊喳喳叫，
喜鹊叫着为什么？
喜鹊叫着纳什金来，
纳什金拿着妥若来。
驮着来的是什么？
驮着来的是麻哈^⑥。

春天的麻哈吹干了，
那样的麻哈我不要，
拿回去了去喂狗。
夏天的麻哈臭掉了，
那样的麻哈我不要，
拿回去了去喂猪。
秋天的麻哈白毛了，
那样的麻哈我不要，
拿回去了去喂鸡。
冬天的麻哈冻干了，
那样的麻哈我不要，
拿回去了去喂猫。

纳什金来到大门前时，男人们为他敬酒接风，而姑娘们却从里面顶住大门，唱起“唐德尔格玛”^⑦，向纳什金发难，纳什金则从外面回唱。

姑娘们唱：唐德尔格玛——

蒙古勒^⑧汗^⑨的子孙啊，
唱起蒙古勒的歌曲吧，
这是我们蒙古勒的习俗。
你从尊贵的伊家启程时，
拿着什么礼物来，
礼物是否拿齐全，
我们的歌儿要回答，
回答不上请回家。

纳什金唱：唐德尔格玛——

我骑的马儿是马驹，

怎能跟大马相比哩，
我学着当个纳什金来，
不敢跟阿姑们盘问哩。
我从伊家启程时，
礼物礼行都带了，
白色母羊牵到了，
瓶装美酒带来了，
头绳包头带来了，
黄金簪子带来了，
白银向斗带来了，
上马夹袍带来了，
上马裙子带来了，
上马腰鞋带来了，
带子梳子没忘记，
红的红的是颜料，
白的白的是胭脂，
你们的歌儿回答了，
回答对了请开门，
回答不好请指教。

姑娘们唱：唐德尔格玛——

我家大门门头顶，
用啥木头做成的？
我家大门门框子，
用啥木头做成的？
我家大门的门槛，
用啥木头做成的？

我家大门的门扇，
用啥木头做成的？
我家大门门扣子，
是用什么锻造的？
我家大门的锁子，
是用什么锻造的？
我家锁子的钥匙，
是用什么配制的？
我们的歌儿要回答，
回答不上请回家。

纳什金唱：唐德尔格玛——

你家大门的门头顶，
白赞丹做成的门头顶，
你家大门的门框子，
红赞丹做成的门框子，
你家大门的门扇，
松木做成的门扇，
你家大门的门槛，
柏木做成的门槛，
你家大门的门扣子，
是黄金锻造的门扣子，
你家大门的锁子，
是白银锻造的锁子，
你家锁子的钥匙，
是青铜配制的钥匙，
你们的歌儿回答了，

回答对了请开门，

回答不好请指教。

纳什金回答了姑娘们的提问方许进门。纳什金进门时，阿姑们从门头顶向纳什金弹洒清水以示吉祥。纳什金进入女方家，把馍馍、酒瓶等礼物摆放在堂屋柜上。之后给他端馍馍茶，喝过之后，纳什金给在座的长者们敬酒，将所带之包头、头绳、梳子、上马袍、裙、鞋、耳环等盛在盘子上向阿姑们一一交待，请阿姑们清点收纳。接着给纳什金端包子茶，当纳什金喝包子茶时，阿姑们便开始骂纳什金，骂纳什金有以下几种：

你们拿来了个啥

你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个纽达尔^⑩，
你们看哈纽达尔的模样，
我们看哈伊莫勒^⑪的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。

你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个藏日^⑫，
你们看哈藏日的模样，
我们看哈锈嘎^⑬的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。
你们拿着来了个啥呀，

你们拿着来了个向斗^⑫，
你们看哈向斗的模样，
我们看哈姜西^⑬的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。

你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个包头，
你们看哈包头的模样，
我们看哈抹布的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。

你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个头绳，
你们看哈头绳的模样，
我们看哈勃达格^⑭的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。

你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个呼日麦^⑮，
你们看哈呼日麦的模样，
我们看哈恰尔加格^⑯的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。

你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个旺西尔^⑰，
你们看哈旺西尔的模样，

我们看哈帕拉^⑧的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。
你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个普色^⑨，
你们看哈普色的模样，
我们看哈格德斯^⑩的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。
你们拿着来了个啥呀，
你们拿着来了个恰日格^⑪，
你们看哈哈日格的模样，
我们看哈库日^⑫的模样，
没羞的乔家人，
臊坏了伊家人。

尖加玛什则^⑬

我们姑娘的走手啊，
锦鸡鸟那样的好看，
纳什金姑爷的走手啊，
老母猪那样的难看。
我们姑娘的嗓子啊，
布谷鸟那样的好听，
纳什金姑爷的嗓子啊，
黑叫驴那样的难听。

从你们家里出来时，
用白色的长袍打发你，
当来到我家门前时，
用赞丹木桌子迎接你，
你把这个记住了吗？
如果没有记住的话，
就没有脸面进我家；
从你们家里出来时，
用白色的母羊打发你，
当来到我家门前时，
用尊贵的礼节迎接你，
你把这个记住了吗？
如果没有记住的话，
就没有脸面进我家；
从你们家里出来时，
用配对的酒瓶打发你，
当来到我家门前时，
用成双的酒盅迎接你，
你懂得这个道理吗？
如果不懂这个的话，
就没有脸面进我家。
我家大门的门头顶，
是用白赞丹做的门头顶，
你把这个看到了吗？
如果没有看到的话，
就没有脸面进我家；

我家大门的门框子，
是用红赞丹做的门框子，
你把这个知道了吗？
如果没有知道的话，
就没有脸面进我家；
我家大门的门扇子，
是用松木做的门扇子，
你把这个清楚吗？
如果没有搞清的话，
就没有脸面进我家；
我家大门的门槛呐，
是用柏木做的门槛呐，
你把这个明白吗？
如果不太明白的话，
就没有脸面进我家；
我家大门的门扣子，
是什达卫藏®锻造的，
你把这个打问了吗？
如果没有打问的话，
就没有脸面进我家；
我家大门的锁子啊，
是斯玛尔加纳格®制造的，
你把这个探听了吗？
如果没有探听的话，
就没有脸面进我家；
我家锁子的钥匙啊，

是布曾巴扎尔^㉔配制的，
你把这个了解了吗？
如果没有了解的话，
就没有脸面进我家。

从哪里来的人

从哪里来的人哪，
头象赛却格^㉕那样，
从乔家来的人哪，
头象赛却格那样；
从哪里来的人哪，
耳朵象塔瓦格^㉖那样，
从乔家来的人哪，
耳朵象塔瓦格那样；
从哪里来的人哪，
眼睛象却格加^㉗那样，
从乔家来的人哪，
眼睛象却格加那样；
从哪里来的人哪，
鼻子象什纳嘎^㉘那样，
从乔家来的人哪，
鼻子象什纳嘎那样；
从哪里来的人哪，
嘴象阿拉恰格^㉙那样，
从乔家来的人哪，

嘴象阿拉恰格那样；
从哪里来的人哪，
脖子象图呼让^㉔那样，
从乔家来的人哪，
脖子象图呼让那样；
从哪里来的人哪，
身子象嘎让^㉕那样，
从乔家来的人哪，
身子象嘎让那样；
从哪里来的人哪，
手象散加尔^㉖那样，
从乔家来的人哪，
手象散加尔那样；
从哪里来的人哪，
腿象德热斯^㉗那样，
从乔家来的人哪，
腿象德热斯那样；
从哪里来的人哪，
脚象提巴^㉘那样，
从乔家来的人哪，
脚象提巴那样。
你往上看着在干什么呀，
往上看着在数椽子吗？
你面向墙壁在干什么呀，
你向墙壁在吃包子吗？
你勾着头在干什么呀，

你勾着头在吃面条吗？
你搔着脑袋在干什么呀，
难道你是个癞头吗？
你闭着眼睛在干什么呀，
难道你是个瞎子吗？
你吸着鼻子在干什么呀，
难道你是个鼻拉^㉔吗？
你张着嘴巴在干什么呀，
难道你是个哑巴吗？
看你那笑着的样子吧，
好像那燎熟的羊头，
看你那坐着的样子吧，
好象那豌豆的捆子。

中间走的加尔木杰^㉕

中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗？
如果事情公道的话，
我们阿姑的头上啊，
要配上粉红的包头呀，
为什么包头没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，

我们阿姑的头上啊，
要配上红色的头绳呀，
为什么头绳没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的头上啊，
要配上金子的藏日呀，
为什么藏日没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的头上啊，
要配上银子的向斗啊，
为什么向斗没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的头上啊，
要配上吉祥的梳子呀，
为什么梳子没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的耳朵上，
要配上银质的耳环呀，

为什么耳环没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的身上啊，
要配上锦缎的上马袍，
为什么长袍没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的腰间啊，
要配上绯红的上马裙，
为什么裙子没送到；
中间走的加尔木杰，
你办的事情公道吗，
如果事情公道的话，
我们阿姑的脚上啊，
要配上刺绣的花腰鞋，
为什么腰鞋没送到。

骂完纳什金，撤下包子茶之后，阿姑们喜笑着拉扯纳什金到院子里去转安召舞。纳什金故意推辞，但还是要去的。在转安召时，如果纳什金转得不好，阿姑们拿来草圈，扁担等，将草圈套在纳什金脖子上，用扁担往下压，迫使纳什金转好安召舞。这些动作都并非认真，只是嬉闹而已。转完一曲，纳什金跑回房里，阿姑们又去将他拉出来。一般地，如此嬉闹三次，安召舞方才结束。

舞 曲(一)

今天的日子多美好，
美好的日子有吉祥，
阿姑萨姆^①都全了，
我坐视不管不象样；
骏马驰骋在大地，
条条大路由此开，
学唱几曲在吉日，
句句赞词由此来；
首先赞颂诸佛神，
家庭兴旺吉祥来，
其次赞颂庄邻们，
村庄兴旺吉祥来，
再次赞颂母亲们，
子孙兴旺吉祥来，
我们齐声赞颂啊，
土族兴旺吉祥来。

舞 曲(二)

今天的日子多美好，
男女老少都全了，
在这欢乐的时刻里，
放声唱来尽情舞；
赤列布神山山顶上，

佩尔典^④马儿在驰骋，
马群兴旺呈吉祥；
赤列布^⑤神山山腰间，
佩尔典牛儿在狂奔，
牛群兴旺呈吉祥；
赤列布神山山根里，
佩尔典羊儿在欢腾，
羊群兴旺呈吉祥；
祝愿牛羊兴旺发达，
祝愿家庭幸福美满，
祝愿大家吉祥如意，
祝愿人人欢乐无比。

舞 曲(三)

卫藏地方的大藏经，
外面包布放光明，
里面经文写得清，
首先把经典来赞颂；
加纳格地方的京都城，
外面城墙齐正正，
里面皇帝坐得稳，
其次把皇帝来赞颂；
安多^⑥地方的本康^⑦亭，
外似白粉亮晶晶，

里面萨萨全成形，
再次把习俗来赞颂；
蒙古勒地方的庄廓新，
外面树木绿茵茵，
里面父母福享尽，
最后把长辈来赞颂。

舞 曲（四）

蒙古勒汗的儿女啊，
唱一支蒙古勒的歌曲吧，
把阿姑萨姆们赞颂吧；
阿姑的头上多好看，
镶边的帽子亮闪闪；
阿姑的耳朵上多好看，
白银的耳环亮闪闪；
阿姑的脖颈上多好看，
绣花的领子亮闪闪；
阿姑的肩上多好看，
花花袖子亮闪闪；
阿姑的身上多好看，
锦锻长袍亮闪闪；
阿姑的后腰上多好看，
丝绸的带子亮闪闪；
阿姑的腰腿上多好看，

粉红裙子亮闪闪；
阿姑的脚上多好看，
绣花腰鞋亮闪闪。

跳罢安召舞，吃过晚饭，典尖请纳什金赴都列牙嘎^⑦宴。
去时，拿一碟馍，一瓶酒和一个肉方子。都列牙嘎之宴上，
要端馍馍茶，包子茶和其子^⑧面，敬其子面是都列牙嘎宴席
之高潮。这时两位能歌善舞之阿姑端着其子盆，边唱敬其
子歌，边用干面杖将盆中之汤水挑洒在纳什金身上，为其敬
其子，纳什金要以歌作答。

敬其子歌

阿姑唱： 加南公公从哪里来，
来这里是为了什么？
纳什金姑爷从哪里来，
来这里是为了什么？

纳什金唱：加南公公从西藏来，
是为了宏扬无边的佛法，
纳什金姑爷从安多来，
是为了完结美满的婚姻。

阿姑唱： 安多路口有三勇士，
你是无法通过的，
安多路口有三骏马，
你是无法通过的，
安多路口有三神狗，

你是无法通过的。

纳什金唱：安多路口三勇士，
勇士正在喝酒时，
我悄然而过他不知；
安多路口三匹马，
骏马贪婪吃草时，
我悄然而过它不知；
安多路口三只狗，
神狗迷恋骨头时，
我悄然而过它不知。

阿姑唱：我家的其子很珍贵，
其子的粮食由谁种？
我家的其子很珍贵，
其子的面粉哪里磨？
我家的其子很珍贵，
其子的水从哪里背？
我家的其子很珍贵，
这样的其子由谁切？
我家的其子很珍贵，
这样的其子由谁擀？
我家的其子很珍贵，
这样的其子由谁下？

纳什金唱：你们其子的粮食，
不是平常的粮食，
是神仙所种的粮食；
你们其子的面粉，

不是平常的面粉，
是用风磨磨的面粉；
你们其子的汤水，
不是平常的汤水，
是神泉眼里渗出的水。
你们的其子多么薄，
不是常人所擀的，
善炊的阿姑擀下的；
你们的其子多匀称，
不是常人所切的，
善绣的阿姑切下的；
你们的其子多么香，
不是常人所下的，
识字的阿姑下下的。

唱完其子歌，都列牙嘎之宴就结束了。之后，又将纳什金邀至另外一家去喝酒、唱曲，等待姑娘改发的时辰。姑娘改发的时辰到了，纳什金招呼众人回到女方家举行隆重的姑娘改发仪式。原前，姑娘以姑娘发式送至婆家后，在婆家举行改发仪式，现在为了简便，在娘家直接举行改发仪式，之后送至婆家。改发仪式开始后，首先由纳什金在姑娘闺房门前唱开门“伊姐”。

开门伊姐

伊姐啊伊姐——

黄金的门啊配着黄金的门楣，
黄金的门楣配着黄金的门框，
黄金的门框配着黄金的门槛，
黄金的门槛配着黄金的门扇，
黄金的门扇配着黄金的门扣，
黄金的门扣配着黄金的锁子，
黄金的锁子配着黄金的钥匙。

伊姐啊伊姐——

白银的门啊配着白银的门楣，
白银的门楣配着白银的门框，
白银的门框配着白银的门槛，
白银的门槛配着白银的门扇，
白银的门扇配着白银的门扣，
白银的门扣配着白银的锁子，
白银的锁子配着白银的钥匙。

伊姐啊伊姐——

赞丹^⑤的门啊配着赞丹的门楣，
赞丹的门楣配着赞丹的门框，
赞丹的门框配着赞丹的门槛，
赞丹的门槛配着赞丹的门扇，
赞丹的门扇配着赞丹的门扣，
赞丹的门扣配着赞丹的锁子，
赞丹的锁子配着赞丹的钥匙，

开门吧——开门吧——。

开门伊姐反复唱三遍之后，闺房门方才打开，并将新娘之上马裙从闺房抛出来，纳什金接过裙子来到庄廓外边从墙上把裙子抛到房顶上（待新娘穿戴时拿下来穿上）。此时，闺房内举行改发仪式，由新郎将姑娘之发辫解开，用梳子将自己的头发倒梳三下，将姑娘之头发顺梳三下。新娘的发型和穿戴由其他人为之。与此同时，纳什金在闺房门外唱“改发伊姐”，新娘在房内“哭嫁”。

改发伊姐

伊姐啊伊姐——

首次吉祥的时辰来临了，
其次吉祥的时辰接续着，
蓝青天空的锦鸡在鸣叫，
黑昏大地的明鸡在鸣叫，
姑娘改发的时辰已来到；
弟兄四个已经来到了，
从四方拢聚着来到了，
父亲留下了乌黑发辫，
母亲压就了普罗加久^⑤，
发辫普罗该解的时候了；
把黄金藏日来领取，
黄金藏日领给吧，
把白银向斗来领取，
白银向斗领给吧。

把绯红头绳来领取，
绯红头绳领给吧；
把纯银耳环来领取，
纯银耳环领给吧；
把上马长袍来领取，
上马长袍领给吧；
把上马裙子来领取，
上马裙子领给吧；
把上马腰鞋来领取，
上马腰鞋领给吧；
从秀梅^㉔乔家来领取，
光梅^㉕伊家领给吧。

改发哭嫁词

穿着白色长袍的，
异地他乡的人哪，
来到我家门上时，
用醇香美酒迎接他；
牵着娶亲马儿的，
异地他乡的人哪，
来到我家门上时，
用尊贵的礼节迎接他；
但那不知趣的人哪，

象牛那样挤进我的家，
我的乌黑发辫被解开了，
我的普罗加久被弄散了。
我那成年的兄长哟，
我那贤慧的嫂嫂哟，
在今后漫长的日子里，
如果父母说的重了，
请你们轻声给以回答吧，
你早晚把生的烧熟，
双手端给父母双亲，
要使二老生活的称心如意，
不致过分想念出嫁的女儿。

改发仪式结束之后，接着进行“罗木托罗”^⑧仪式，举行此仪式时，堂屋柜上依此放着一部经卷、一枝柏香、一升粮食、一撮羊毛、一碗奶子、一撮茶叶、一把筷子并点着一盏神灯。地下放着一张桌子、桌子上铺着白毡，新娘面朝外其母面朝里坐在其上。这时纳什金在院中唱“罗木托罗”伊姐，新娘随着哭诉，纳什金唱到什么，房内一长辈妇女就拿什么在新娘头上绕一下。

“罗木托罗”伊姐

手拿一部经卷叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
所有经卷都齐全；

手拿一枝柏香叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
神佛旨意都齐全；
手拿一升粮食叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
上面的板仓都装满；
手拿一撮羊毛叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
成群的羊儿满山岗；
手拿一碗奶子叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
成群的奶牛卧满圈；
手拿一撮茶叶叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
百包茶叶在家中放；
手拿一把筷子叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
家中盖满大楼房；
手拿光明神灯叫吉祥，
当姑娘返回娘家时，
家庭和睦人丁旺。
看那庭院之中，
有着明亮的住房，
当姑娘返回之时，
子孙兴旺满堂；
看那庭院之中，

有着宽大的仓房，
当姑娘返回之时，
粮油储满仓房；
看那庭院之中，
圆槽^⑤泥的溜光，
当姑娘返回之时，
槽头牛马兴旺。

举行“罗木托罗”仪式时新娘的哭诉词和纳什金唱的伊姐词是一致的。仪式结束之后，新娘坐在白毡之上，由四个人抬着绕圆槽（花坛）转圈，纳什金在新娘之前摆动衣襟唱伊姐引之，新娘随着哭诉，词是一致的。

转圈伊姐

从房子里面出来了，
迈着金子的步子出来了，
走到庭院当中了；
向左转上三个圈，
当姑娘返回娘家时，
象城堡那样屹立；
向右转上三个圈，
当姑娘返回娘家时，
象寺庙那样辉煌；
穿过金子楼门的时候到了，
跨过金子门槛的时候到了，
出去金子大门的时候到了，

踩上金子马镫的时候到了，

上马启程的时候到了。

转上三圈之后，新娘直趋大门、纳什金在前唱“出门伊姐”。新娘的哭嫁与伊姐一致。

出门伊姐

吉祥的时辰已来到，
吉祥的时辰在接续，
太阳的光芒照满川，
兵马排列要启程。
看哪庭院的里面，
有哪高大的楼房，
看哪楼房的里面，
有泥土芳香的土地，
在那芳香土地的上边，
放置着赞丹的桌子，
在赞丹桌子的上面，
当姑娘返回之时，
长出一颗金子的树啊。

新娘上马之后，其父在马后手拿扬达尔^⑤，一面往新娘身上抡绕，一面叫着新娘的名字要她给回答。由新娘之兄或弟牵着马在门口往返三次后启程。纳什金在马前唱留“夫热”之“伊姐”，新娘在马上哭诉。

留“夫热”^⑦之伊姐

伊姐——啊 伊姐——

看着粉红的包头叫一声，
卡梅®中间夫热留下了；
看着乌黑头发叫一声，
乌发下面夫热留下了；
看着绯红的头绳叫一声，
度度中间夫热留下了；
看着银质的耳环叫一声，
耳朵眼里夫热留下了；
看着上马长袍叫一声，
衣领夹层夫热留下了；
看着粉红的裙子叫一声，
褶子中间夫热留下了；
看着绣花腰鞋叫一声，
叶弯®下面夫热留下了；
看着马的嚼子叫一声，
嚼环眼里夫热留下了；
看着马的笼头叫一声，
缰绳梢上夫热留下了；
看着马的鞍子叫一声，
纳日®眼里夫热留下了；
看着马的镫子叫一声，
镫子眼里夫热留下了；
看着马的鞍鞅叫一声，
鞍鞅下面夫热留下了；
看着马的耳朵叫一声，
耳朵尖上夫热留下了；

看着马的额鬃叫一声，
额鬃下面夫热留下了；
看着马的鬃毛叫一声，
鬃毛下面夫热留下了；
看着马的蹄子叫一声，
蹄子尖上夫热留下了；
看着马的尾巴叫一声，
尾巴梢上夫热留下了。

新娘启程之后，纳什金在门前转“安召”舞。

舞 曲

尊敬的舅父为姑娘添箱，
用金子的裙子为姑娘添箱，
对尊敬的舅父深表谢意；
亲爱的姐姐为姑娘添箱，
用金子的腰鞋为姑娘添箱，
对亲爱的姐姐深表谢意；
爷爷奶奶为姑娘添箱，
用成群的骏马为姑娘添箱，
对爷爷奶奶深表谢意；
父亲母亲为姑娘添箱，
用成群的犏牛为姑娘添箱，
对父亲母亲深表谢意；
哥哥嫂嫂为姑娘添箱，
用成群的绵羊为姑娘添箱，

对哥哥嫂嫂深表谢意；
亲朋邻里为姑娘添箱，
用绫罗绸缎为姑娘添箱，
对亲朋邻里深表谢意。
祝愿靠山照山常年翠绿，
姑娘此时此刻和你告别；
祝愿寺庙神佛保佑众生，
姑娘此时此刻和你告别；
祝愿村民邻里和睦相处，
姑娘此时此刻和你告别；
祝愿爷爷奶奶健康长寿，
姑娘此时此刻和你告别；
祝愿父母双亲幸福快乐，
姑娘此时此刻和你告别；
祝愿兄弟姐妹勤奋劳作，
姑娘此时此刻和你告别。
祝愿庭院巷道干干净净，
姑娘此时此刻和你告别；
对村庄邻里深表谢意，
纳什金两个现在走了；
对男女老少深表谢意，
纳什金两个现在走了；
对阿姑萨姆深表谢意，
纳什金两个现在走了。

纳什金舞毕，就提前赶回男方家报信。随后，呼仁木奇^⑥簇拥着新娘及其嫁妆上路。此时，新娘哭诉道：

启程哭嫁

走在马前的我的兄长啊，
你牵上马的嚼环，
往前走上两步之后，
请往后回上三步吧，
我给邻里庄员们，
靠一下我的双亲；
当我的父母双亲，
想念他们那可怜的孩子时，
请你们劝他们不要过于想念。
我那成年的兄长哟，
在今天的日子里，
我使我的家庭一片空荡，
你转回家中之后，
劝我的双亲放宽心怀，
他们那可怜的孩子，
在三天日子的后面，
身着红绿之装回来，
你这样告诉他们吧。
我那慈祥的父母哟，
在昨天的日子里，
在我家的庭院里，
聚集了上百的人，
在众多的人之中，

你孤独的坐着，
在我家的庭院里，
虽然聚集了上百的人，
却无人分担你那痛苦之心啊。
走在马前的兄长啊，
当我们到达男方之家，
坐在华屋锦座之上时，
当你用痛苦之心，
交待我这可怜的人时，
你那明亮的心会黑暗一片，
你就让坐在上席的长辈们说吧，
长辈们也是开口容易闭口难哪，
看到那黄澄澄的金钱时，
长辈们那明亮的心也会黑暗一片，
会使金钱迷住心窍，
也会忘却儿女情份。
男方长辈人们会说，
没有一点儿女情份，
而是钻在钱眼之中了。
当我这可怜之人，
在男方家长久生活的日子里，
不能在我的双耳上戴上铁铃，
使左右邻里久久议论，
以坏我双亲之声名。

呼仁木

——婚礼二

麻择过后,婚礼达到了高潮。这一天男方家接新娘,迎喜客,要摆丰盛的宴席。喜客中有新娘的阿舅作为首席,有新娘的姐姐是送亲的,有新娘的姐夫,是专门操心陪嫁箱子的,有新娘的兄弟们是牵马的,有新娘家的一小孩是陪骑来的,还有旧亲和亲房当家之长辈共二、三十人前来赴宴。在送亲路上,他们翻山越岭,引吭高歌“拉隆罗”。^①

拉隆罗

今晨我们启程时,
首先穿戴着盛装,
我们的服装多漂亮;
其次我们喝早茶,
我们的茶多么香;
再次马儿备停当,
骑着骏马把路上。
翻越高高的山岭时,
有那神圣的敖包,
用那白色吉祥的羊毛,
祭祀了神圣的敖包;
走过深深的山沟时,
有那圣洁的庙宇,
用那冲天的燦^②烟,

祭祀了至尊的神佛；
驰过宽广的草原时，
有那纯洁的东本^④，
用那青色的石子，
祭祀了纯洁的东本。
走至百里路上时，
持箭图斯呼奇^⑤来迎接；
走至二十里路上时，
牵羊图斯呼奇来迎接；
新娘来临要迎接，
用成群的马儿来迎接，
如此迎接才来临；
新娘来临要迎接，
用成群的牛儿来迎接，
如此迎接才来临；
新娘来临要迎接，
用成群的羊儿来迎接，
如此迎接才来临。
活佛光临要金座，
没有金座不光临；
官员光临要银座，
没有银座不光临；
喜客光临要玉座，
没有玉座不光临；
新娘光临要新座，
没有新座不光临。

男方家将迎接喜客的持箭“图斯呼奇”和牵羊“图斯呼奇”打发之后，在门前置一方桌，上面摆放西弥尔、一碟馍馍和一碗奶子。旁边置一装满麸子的斗，上插一枝箭杆和用红布包着的瓶子。嫁妆箱子首先到达，新娘之姐夫坐在箱子上唱“嫁妆箱子曲”。

嫁妆箱子曲

嫁妆箱子送到了，
新娘的嫁妆来到了，
牛马六畜来到了，
金银财宝来到了，
儿女子孙来到了，
吉祥礼物全到了。

迎接的人们上前敬酒并给些钱之后，卸下箱子抬进家中。众喜客光临时，首先给新娘之舅父敬献哈达，并给众喜客一一敬酒，给陪骑之小孩给些钱，给送亲者敬一手巾之后，就扶新娘下马。新娘下马时，马镫下放一桌子，让新娘踩着桌子下马，然后把包着红布的瓶子夹在新娘的左腋下由新郎搀扶着，送亲伴娘从右边搀扶着进入大门。以前是从下马处一直把白毡铺到庭院中的，现在只是象征性地，在新娘前面由一媳妇拉一条白毡引路。新娘进入大门之后，新娘的哥哥将插在麸斗中的箭杆插在自己的衣领中间，众喜客围着麸斗转安召舞。

舞 曲

来到亲戚门上时，
铺着白色的毛毡，
这不是普通的毛毡，
是藏区产的氍毹毡，
是汉地产的锦缎毡，
是安多产的精制毡。
在白毛毡之上，
放置着赞丹木的桌子，
这里是神佛放置之桌子，
这是帝王放置之桌子，
这是经典家放置的桌子。
桌子上放的是西弥尔，
象征着喜事临门；
桌子上放的是馍馍，
象征着粮油丰收；
桌子上放的是奶水，
象征着吉祥俱全。
来到亲戚门上时，
放置着赞丹木的升斗，
看哪升斗中的麸子，
象征着金银聚全，
看哪升斗中的箭杆，

象征着勇武聚全，
看哪升斗中的瓶子，
象征着儿女聚全。

舞毕，纳什金给众喜客敬酒并请到场院里去，在去场院的路上众喜客唱“拉隆罗”：

拉隆罗

来到尊贵亲戚家中时，
象大海一样的美酒散芳香，
这醇香的酒味多么诱人；
来到尊贵亲戚家中时，
象大海一样的浓茶散芳香，
这醇香的茶味多么诱人；
来到尊贵亲戚家中时，
象山峰一样的食物散芳香，
这扑鼻的芳香多么诱人；
来到尊贵亲戚家中时，
象山峦一样的肉块散芳香，
这扑鼻的芳香多么诱人。

来到场院，男方的执客们端上茶，在桌子上摆上猪头宴和酒坛。在吃喝之前，喜客们从猪头之脸颊上为敬了“图斯呼”酒的阿姑削下一份子后，唱“猪头宴曲”和“酒坛曲”边吃边唱。

猪头宴曲

在哪寺庙的大殿上，

放置着金子的座位，
塑着至尊的神佛，
献上全羊的饌^⑥啊，
才能使神佛喜欢；
在哪京都的大殿上，
放置着珍珠的座位，
高居着无上的帝王，
献上全牛的饌啊，
才能使帝王喜欢；
在哪亲戚的场院上，
铺着白玉的座位，
盘坐着尊贵的喜客，
摆上猪头的饌啊，
才能使喜客喜欢；
摆在桌上的猪头啊，
鼻子象白螺翻卷，
眼睛象郎星闪耀，
耳朵象雄鹰展翅，
脑袋象经卷聚全，
大口似骏马嘶鸣。

酒坛曲

象赤列布那样的酒坛，
有赤列布池^⑦那样的坛口，

塞着岩石似的塞子；
神佛有开坛口的旨意，
恶鬼有不开坛口的咒语，
我们是开坛口的勇士；
坛中注满着美酒，
这是前一年煮的美酒，
这是后一年熬的美酒；
在美酒坛的口上，
放着象牙的筷子，
拿在手上多顺当，
酒中有毒手中溜，
酒中无毒手中沾，
象牙筷子手中沾；
给神佛敬的是黄青稞酒，
给帝王敬的是白青稞酒，
给喜客敬的是黑青稞酒；
今天宾主在一起，
斟上这醇香的美酒，
坐在一起品尝吧！

与此同时，在院中举行新郎新娘拜天地仪式。新郎新娘进入大门时，在院中燃一堆用木柴垒成三角形的火，拜天地时，新郎新娘站在白毡之上，由媒人肩搭哈达，手拿酒盅，主持仪式。

拜天地祝辞

哎！公元一千九百八十九年正月初六日，

从光梅伊家的贵府出发，
来到秀梅乔家贱地，
象金子一样的姑娘，
穿过金子的门楼，
跨过金子的门槛，
首先
向苍天、诸佛、帝王叩首！
其次
向家堂神诋，灶母娘娘叩首！
再次
向乔家家族的长辈们叩首！

新郎新娘每叩一次首，媒人将手中之酒洒向空中。第二次叩首时，从厨房内向外泼一勺清水。

拜完天地，将新娘领入厨房举行开口仪式。此时在灶神牌位前点着双芯神灯，预备一碗奶茶，新娘将奶茶反复含吐三次之后倒入烟窗中，意为将在此家中传宗接代。婆婆手拿缠着红线的擀面杖在新娘嘴上反复滚动三次并嘱咐道：“外面的话不要往家中传、家内之事不要往外传……。”开口仪式结束之后便把新娘领入洞房。

在举行开口仪式时，众喜客和执客们在上房台子上感谢媒人。在上房台子上置一张方桌，宾主边唱谢媒曲边在桌子上压钱。女方压桌子的一个角和中央，男方压另外三个角，所压之钱归于媒人，如此反复三遍。每进行一遍在媒人的额头贴酥油并敬炒面和酒。众人还喝问道：你是男人还是女人，媒人连连回答：是男人，是男人。因为炒面和酒同时进入口中是很难受的。

谢媒曲

石山上流沙子，
沙子里涌泉水，
泉水流入河水，
河水汇进大海，
大海里出骏马，
骏马上驮褡裢，
褡裢里装美酒，
用美酒攀亲戚，
攀上亲吃筵席，
筵席上媒人临，
唱起歌谢媒人。
西弥尔奇®媒人，
西弥尔奇媒人，
赞丹木的盘子，
冬青木的匙子，
白青稞的炒面，
黑青稞的美酒，
琉璃瓦的酒瓶，
白细瓷的酒盅，
白色羊的羊毛，
犏乳牛的酥油，
额上的是西弥尔，

口中的是炒面。

感谢过媒人之后,请喜客入席,首先端一道空茶,接着是馍馍茶和包子茶。端过包子茶之后,众喜客由典尖陪同,外出商议给女方长辈的礼物和给男方长辈的礼物。商妥之后,回来开嫁妆箱子并给男方男女长辈奉送哈达和礼物。嫁妆箱子由男方家一小女孩开启,给小女孩赠送一条连着荷包的手巾。接着举行新郎“冠戴”^⑧仪式,在院中置一桌子,上放一碟馍馍,二碗奶子以及粮食、酥油、白羊毛和柏枝。白毡下方,新郎双手各端一个放有硬币和枣儿的酒碗,新郎的一弟兄端着同样的酒碗陪站。一善辞者手拿酒杯高颂赞词。赞至新郎穿戴时,新郎放下酒碗在白毡之上进行穿戴。

赞 词

呀!在吉日良辰,在此时此刻由我这无知的人在这里赞颂如意宝那样的新郎吧!

龙王之女兰索玛,
嫁到神域为媳妇,
久奇神王为媒人,
新郎穿的衣冠上,
印有黄龙多壮严;
神之女儿萨姆玛,
嫁到龙域为媳妇,
普化智华勒为媒人,

新郎穿之衣冠上，
印有青龙多威猛；
文成公主乃汉女，
嫁给藏王为媳妇，
隆布卦丹巴为媒人，
新郎穿之衣冠上，
印有盘龙多吉祥；
亲戚之路由此起，
新郎冠戴由此留，
赞颂新郎由此始。
今天把新郎来赞颂，
新郎衣冠多华丽，
能纺的阿姑纺了线，
善织的阿姑织了布，
巧手的阿姑缝了衣；
在这宽敞的庭院里，
在这吉祥的白座上，
站着我家的新婿郎，
为这凤凰般的新婿郎，
说段凤珠似的赞颂词，
为这狮子般的新婿郎，
说段狮鬣似的赞颂词，
为这青龙般的新婿郎，
说段龙须似的赞颂词。
首先新郎戴帽子，
他的帽子多么高，

象征新郎居高位；
其次新郎穿长袍，
他的长袍多么宽，
象征新郎要富裕；
再次新郎系腰带，
他的腰带多么长，
象征新郎要长寿；
最后新郎穿云鞋，
他的云鞋多么牢，
象征新郎无灾难。
今天新郎穿之衣，
外衣穿上多美观；
夹衣穿上多温暖，
内衣穿上多柔软；
给新郎所系之哈达，
并非平常之哈达，
拉日三尊所赐与，
鲁日三尊所赐与，
释迦牟尼所赐与，
新郎系上这哈达，
吉祥如意都齐全。
白赞丹的桌子上，
红赞丹的盘子上，
盘子上放的馍馍啊，
是上天神佛所赐与；
盘子上放的硬币啊，

并非平常之硬币，
把它放在酒碗中，
象征金银财宝往里淌；
盘子上放的枣儿啊，
并非平常之枣儿，
把它放在酒碗中，
象征儿女子孙聚满堂；
盘子上放的白羊毛，
并非平常之白羊毛，
把它搭在新郎的肩头上，
象征成群的羊儿满山岗；
盘子上放的酥油啊，
并非平常之酥油，
把它抹在新郎的额头上，
象征成群的牛儿在圈上；
盘子上放的粮食啊，
并非平常之粮食，
我在这里弹撒它，
象征粮油丰收装满仓；
盘子上放的柏枝啊，
并非平常之柏枝，
是夏天不干的柏枝，
是冬天不黄的柏枝，
是万年长青的柏枝；
柏树枝条长的茂，
象征婿家要兴旺，

柏树枝条长的高，
象征婿家要富裕，
柏树之根扎的深，
象征婿家要长久；
新郎内心之功德圆满吉祥，
新郎中间的功德圆满吉祥，
新郎外表之功德圆满吉祥。
碗中盛之这清水，
并非平常之清水，
是白雕口中之百鸟露，
是燕子口中之天空露，
是大昭寺之宝瓶露；
碗中盛之这洁奶，
并非平常之白奶子，
是白色母狮之奶子；
是白色母羊之奶子，
是白色乳牛之奶子；
清水奶乳相交融，
乃是圣洁之白奶水，
首先向喇欠桑敬献，
其次向仁欠桑敬献，
再次向鲁日坚桑敬献，
要为新郎降吉祥；
祝新郎福禄俱全，
祝新郎子孙满堂，
祝新郎牛羊兴旺，

祝新郎粮油满仓；
今天为婿祝颂词，
吉祥俱全，功德圆满。

新郎冠戴完毕，如果在男方村子里有从女方村子里嫁来的阿姑，她就要宴请喜客。众喜客去赴宴时，要拿一碟馍，一瓶酒和一些礼物（如衣物料子等）。宴毕，喜客们要转安召以求吉祥如意。

回来之后，东家为喜客敬手抓肉。婚礼典尖分别为喜客和新娘的阿舅、送亲人及亲家致“罗日吉”词并裁定收尾礼。致词前为众喜客敬献哈达，将为新娘之阿舅、送亲人、亲家等敬献的“馕”以及收尾礼摆放在桌子上。

赞词：

罗日吉

呀！吉日良晨，时光美好，在这吉祥的日子里，尊贵的宾客跃马扬鞭，翻山越岭，光临我家。坐在上席的尊贵的客人啊，我无知的人在这里敬献几句祝辞，但我笨嘴拙舌，语无论次，还望贵客们见谅。

天上太阳不起升，
地下昼夜不分明，
大地布谷鸟不叫鸣，
四季冬夏不分明，
世上贵客不赞颂，
筵席上下不分明；

白天太阳放光芒，
人间世上多温暖，
夜晚月亮放光芒，
人间世上多明亮，
筵席贵客集在堂，
世间婚事得圆满；
天上星星绕月亮，
天上诸事得完满，
佛门圣人转法轮，
佛门诸事得完满，
人间主人围贵客，
儿女婚事得完满；
在须弥山的山顶上，
聚集着佛祖的佛光，
在须弥山的山腰间，
聚集着如意宝树，
在须弥山的山根里，
聚集着操办婚事的人们；
在藏地弘扬佛法，
全靠了无上的喇嘛，
在汉地施行法典，
全靠了英明的帝王，
在土族地方攀缘结亲，
全靠了尊贵的媒公；
今天的媒公多尊贵，
应该敬献凤毛，

应该敬献麟角，
应该敬献吉祥的奶水，
应该在媒公的贵体上，
绫罗绸缎来裹上。

是啊，媒公的功德是无量的，您为我们两家儿女情事，往返奔波，把石头踩成了尘土，把兔子走的路走成了车路。您当中秉公，公如称砣，使婚事圆满。在今天大喜的日子里，您如威武的雄狮，华贵的凤珠光临席间，应该为您搭上绫罗的伞盖，但我们两家心有余而气不足，在这里向尊敬的媒公敬三杯酒。

是啊，神仙佛祖造就大地，留下世俗，自古以来我们蒙古勒汗的子孙就生活在蒙古勒的地方。我们是当年的亲戚，如今正如俗语所说：

“旧衣服缝上新领子眼看的好。

旧神矛配上新饰尖额拜的好，

旧亲戚续上新亲戚耳听的好”。

我们两家有缘，在光梅伊家诞生了一位象孔雀那样美丽的姑娘，在秀梅乔家诞生了一位象狮子那样威猛的儿子。长辈们心投意合，晚辈相亲相爱，方方面面，俱有姻缘。天空中行风布云乃雨水之征兆，大地上媒公往返是婚姻之征兆。当我乔家在成双媒公的坐骑上捎上配对的酒瓶前来提亲时，你们不说低，不攀高，满口应承。真是岁月如飞，女儿已到嫁龄，男儿已到婚龄。前几天，我们两家按照神佛的旨意，帝王的法典，遵照媒公的意见，选定了吉日。在今天这个吉祥的日子里，在吉祥的日子的良辰时刻里，尊贵的宾客们将新娘面向太阳，把嫁妆朝着婆家，祭苍天，顺诸事，从光

梅伊家的贵府启程。当您们翻山越川,骑马踹镫而来时,我们应该在山岭垭豁上拉上喜庆的彩带,在平川上撒下吉祥的五色粮食,在百里路上用神圣的箭图斯呼,在十里路上是用吉祥的羊图斯呼,在临门之时用醇香的酒图斯呼来迎接您们,应该在尊贵客人面前摆上象山那样的食物,献上象海那样的饮料,在今天的日子里,尊贵的客人们车载驼驮,光临我家,我们应该摆上全羊整牛的筵席。但我们未能如愿,不周之处,还请尊贵的客人们多多谅解,在此为各位敬三杯酒以补不足。

呀!尊敬的阿舅请喝三杯酒吧。您是树的根人之主。在今天这大喜的日子里,您骑马踹镫而来,使我家蓬壁生辉,使我们脸上增光,给我家的喜事增添了无比的欢乐。特别是您为我们两家之喜事,根据我们土族人古老的习俗,以现在的方式拿出了丰厚的礼物,您真是骏马之主,我们应该为您献一匹骏马,但我们心有余而气不足。在这里献上一碟馍,一块肉份子,八元人民币。另用一条吉祥的哈达以补不足,还请阿舅万分高兴并给予指教。

呀!请送亲人喝三杯酒吧。您为了我们两家儿女婚事,成年累月,白天耽误了活计,夜晚熬红了眼睛,千针万线,把长的裁成了短的,把短的缝成了长的。这不够,您还为我们两家的喜事根据我们土族人的古老习俗,用今天的方式增添了丰厚的礼物,您真是犏牛之主。我们应为您献上一头犏牛,但我们心有余而气不足,在这里献上一碟馍,一块肉份子,六元人民币,另外用一条吉祥的哈达以补不足,还请送亲人笑纳。

呀!请亲家喝三杯酒吧。您一心一意地把自己的女儿

嫁给我们,我们应该为你献上神仙享用的肉份子,但我们未能如愿,在这里献上一块小小的肉份子以表内心的感谢。

我们两家大事已成。在这里献上收尾礼六十六元人民币,六包茶,礼物很少,还请众位尊贵的喜客多加谅解,高抬贵手。我这无知的人说话颠三倒四,有说错的或没有说到的地方,在此给诸位敬三杯酒以补不足。

典尖祝辞完毕,众喜客经考虑如果收尾礼嫌少就要求增加一些。之后,首席向下说道:

呀!二位典尖请喝三杯酒吧。俗话说道:养下儿子满堂红,养下女儿一场空。今天在你们乔家高歌欢笑,人人喜气洋洋,而我们伊家则是冷冷清清,人走屋空。确实,自从姑娘坠下娘胎,父母双亲睡不安宁,屎一把尿一把拉扯成人,正当姑娘为父母出一把力,孝一份心的时候,却是婚姻大事,嫁到你们家里过日子,你们应该在阿舅的骏马上备上金子的鞍子,戴上金子的嚼环,在送亲人的犏牛上跟随上牛犊,赶上成群的牛马给我们。但今天你们百里之路上箭图斯呼,十里之路上羊图呼斯,临门之时酒图斯呼,用这样高贵的礼数迎接了我们,并且在我们面前肉山酒海,人人陪笑,个个热情,敬吃敬喝,用万分之热情盛情款待了我们。为此,对于你们所献的饌及收尾礼我们十分满意,万分高兴。

首席的话讲完之后,典尖给首席敬献哈达,首席接过哈达,就意味着喜客对于主人的盛情款待十分满意。接着男方亲家和新郎为众喜客敬酒,众喜客给亲家新郎和典尖奉送一肉份子,给亲家的肉份子叫“拉”,并有一段颂词:

颂“拉”

我手里拿的这个“拉”，
不是平常的一个“拉”，
犹如喇嘛光临在此；
请看这个“拉”的上部，
犹如喇嘛戴着尖尖的帽子；
请看这个“拉”的中部，
犹如喇嘛披着宽敞的披风；
请看这个“拉”的下部，
犹如喇嘛穿着坚硬的靴子。
尊贵的喇嘛坐在宝座上，
金色的佛光普照大地；
使人们有了朝拜的地方，
使百姓幸福生活的祥兆。
份子虽小，还请笑纳。

送给新郎的份子叫“索格沙”，并有一段颂词：

颂“索格沙”

我手中拿的这个“索格沙”，
不是普通的一个“索格沙”，
这个“索格沙”的上部里，

犹如万马在奔腾，
是骡马兴旺的祥兆；
这个“索格沙”的中部里，
好似牛群在狂奔，
是牛儿发展的祥兆；
这个“索格沙”的下部里，
就象羊儿在撒欢，
是羊群繁盛的祥兆；
用发展了的马做隆重的佛事，
用发展了的牛联姻成亲，
用发展了的羊摆丰餐盛宴。
送给典尖的肉份子叫“希加格”并有一段颂词：

颂“希加格”

我手里拿的这个“希加格”
不是平常的一块“希加格”，
在这个“希加格”的上面，
有着村庄兴旺，
邻里和睦的祥兆；
在这个“希加格”的中间，
有着五谷丰登，
六畜发展的祥兆；
在这个“希加格”的下面，
有着心想事成，

万事如意的祥兆。

请典尖公笑纳。

如果男方家有出家的喇嘛，喜客们也给喇嘛敬献一个肉份子，这个肉份子叫“斯则尔”，并有一段颂词：

颂“斯则尔”

我手里拿的这个“斯则尔”，
不是平常的一块“斯则尔”，
是西藏喇嘛金座上的“斯则尔”，
是须弥山前形成的“斯则尔”，
是汉地帝王珍藏的“斯则尔”，
是大地底层形成的“斯则尔”，
现在把它敬送给您，
愿我们供养无上的喇嘛。

最后拿出两个肉份子，一个留在婆家，意为发展兴旺的象征，一个带回娘家，意为留下吉祥福禄的象征。至此双方致词完毕。

接着给媒人敬献礼物，一般是两碟馍，两条红以及一些钱。

到了晚上，邀请众喜客去吃旁席，去的时候拿一碟馍，一瓶酒和一个肉份子。旁席上给喜客三道茶，宾主尽情地唱赞歌，互相赞颂，欢乐通宵。赞歌内容丰富，曲调优美。

赞 歌

主人赞颂客人：

最亮的星星是亮明星，
最好的木头是檀香木，
最贵的客人是娘家人；
最雄伟的山是赤列布山，
最辽阔的湖是青海湖，
最尊敬的人是阿舅们；
最勇猛的是那雄狮王，
最美丽的是那凤与凰，
最欢乐的要数喜客降。

像须弥山那样的家庭里，
凤凰似的宾客光临，
将凤珠般的赞歌来献上；
像雪山那样的家庭里，
雄狮似的宾客光临，
将狮鬣般的赞歌来献上；
像山岩那样的家庭里，
猛虎似的宾客光临，
将虎须般的赞歌来献上。

天上太阳不升起，
大地昼夜分不清，
大地白天多温暖；
大地布谷鸟不叫鸣，
四季冬夏不分明，
大地夏天多鲜茵；

席间唱家不赞颂，
宾客主人不能认，
赞颂贵客多高兴。

宾客赞颂主人：

看哪亲戚的家里，
马儿肥壮成群，
拴的拴来骑的骑；
看哪亲戚的家里，
牛儿健壮成群，
驮的驮来挤的挤；
看哪亲戚的家里，
羊儿撒欢成群，
挡的挡来吃的吃。

没有看见食物库，
眼前食物堆成山；
没有看见肉食库；
眼前的肉食堆成岩；
没有看见饮料库，
眼前饮料似海洋；

天空中光芒数不完，
最热的光是什么光，
最热的光是太阳光；
大地上鸟儿数不完，

最动听的是什么鸟，
最动听的是布谷鸟；
亲戚的食物数不完，
最可口的是哪一种，
最可口的是青稞酒。

以上是土族人赞歌中的几段，如果唱家们聚集在一起
那几天几夜也唱不完。

第二天早晨，新郎敬酒邀请喜客回到家里，东家为他们
端上鸡蛋炒酒，并唱敬酒歌。

敬酒歌

山岩底下涌清泉，
清泉涌流聚成河，
河水奔腾汇成海；
大海里生出人类来，
大海里生出牛羊来，
大海里生出粮油来，
大海里生出金银来，
大海里生出珍珠来，
大海里生出财宝来，
大海里生出骏马来；
骏马上驮的是褡裢，
褡裢里装的是酒瓶，
拿上酒瓶攀亲戚，

攀上亲戚吃筵席，
筵席之上敬美酒。
凤凰的蛋啊多珍贵，
在须弥山上产下的，
青稞熬下的好香酒，
用黄金锻造的酒瓶说，
用白银锻造的酒盅说，
邀请而来的亲戚说，
聚集而来的唱家说，
给尊贵阿舅敬一杯酒。
狮子的蛋啊多珍贵，
在雪山之巅产下的，
冰块熬下的好香酒，
黄金锻造的酒瓶说，
白银锻造的酒盅说，
邀请而来的亲戚说，
聚集而来的唱家说，
给尊贵的亲家敬一杯酒。
布谷鸟的蛋啊多珍贵，
在大树梢上产下的，
木柴熬下的好香酒，
黄金锻造的酒瓶说，
白银锻造的酒盅说，
邀请而来的亲戚说，
聚集而来的唱家说，
给尊贵的媒公敬一杯酒。

除了以上三个用固定的这三种蛋敬酒外,对其他的人敬酒,可以打趣热闹一番,象猫的蛋,老母猪的蛋等等……。一场热闹的酒席结束之后,就下启发面,喜客们吃面时,女方之人已在大门前唱起“海姐”^⑨。

海 姐

海姐——海姐——
请快些出来哟,
酒瓶里的酒热的很,
父老乡亲在欢送;
海姐—— 海姐——,
请快些出来哟,
家里的热炕热的很,
家中大小在坐等。

.....

此时,喜客们动身启程了。他们在门前驰马往返三次喝上马酒,另外东家还送几瓶酒,以便客人们在路上喝。

与此同时,送亲人向新娘的婆婆哭别:

送亲人哭嫁

婆家慈祥的婆婆哟,
今天的日子您多么高兴,
高兴的是您有了儿媳,
但我家的姑娘什么都没有学会,

只给您送来了几分操心，
我家的姑娘在家里，
靠着那辛劳的父兄，
没有干过粗重的农活，
靠着那勤快的母嫂，
没有干过杂乱的家务，
今天送到您的家里，
只给您送来几分烦恼，
她出了门像树木那样站着打发时光，
她进了门像捆子那样坐着打发时光，
她会把长辈称为晚辈，
她会把晚辈称为长辈；
她会用眼泪送去向上走的人，
她会用袖子送走向下走的人；
在这些方面您要多多指教。

喜客们出门起程时，新娘的一位弟兄去和新娘告别。
这时新娘难分难舍，她哭诉道：

新娘哭嫁

我那成年的兄长哟，
在今天的日子里，
您怎么能够把你的妹妹，
象被抛弃的石头瓦块那样，
弃留在这陌生的地方啊！
请您回到家中告诉我的父母，

在明天的日子里，
赶紧来看看我吧！
我那成年的兄长哟，
我在家的日子里，
在外靠我们的父兄，
没有干过粗活，
在家靠我的母嫂，
十指未出过袖口。
在今后的日子里，
我出了门会站着打发时光，
我进了门会坐着打发时光，
我会把长辈称为晚辈，
我会把晚辈称为长辈，
请婆婶们指教我吧。

婚礼的第二天，娘家父亲来看望女儿，这时门前放一桌子，上面摆一碟馍，一碗奶子，旁边放一担清水，亲家来到之后，敬酒迎接，亲家拿柏枝对空弹三下奶子后进门，新娘担着水随之进入。

这一天，男方召集亲房当家，典尖以及纳什金聚会。晚上下长面，由新娘一一端饭，众人吃过饭不能将空碗放回，而放一些钱并说一些吉祥的话。

回 门

婚礼第三天，新娘要回门。新娘回门时，由婆婆陪同，回门时，拿一碟馍，一包茶以及其它礼物。回门当天新娘和婆婆要赶回婆家。回过门，土族婚礼圆满结束，两家就成了

血肉之亲戚。

注释：

- (1)麻择：土族语，意为嫁女宴。
- (2)加南：土族语，意为中间撮合的人，这里指媒人。
- (3)典尖：土族语，意为执掌麻择或婚礼事务的人。
- (4)纳什金：土族语，意为娶亲人。
- (5)妥若：土族语，意为礼物。
- (6)麻哈：土族语，指肉。
- (7)唐德尔格玛：土族问答歌名。
- (8)“蒙古勒”：土族自称。
- (9)汗：土族语，意思是王或皇帝。
- (10)纽达尔：一种古老的土族头饰。
- (11)伊莫勒：土族语，指鞍子。
- (12)向斗：土族语，土族一种古老首饰，形似木碗。
- (13)姜西：土族语，指木碗。
- (14)勃达格：土族语，指绳子，。
- (15)呼日麦：土族语，指裙子。
- (16)恰尔加格：土族语，指蝉。
- (17)旺西尔：土族语，指夹长袍。
- (18)帕拉：土族语，指破烂衣服。
- (19)恰日格：土族语，指鞋。
- (20)库日：土族语，指撒种子时用的大斗。
- (21)藏日：土族古老的头饰，形似簪子。
- (22)锈嘎：土族语，指锥子。
- (23)普色：土族语，指带子。
- (24)格德斯：土族语，指肠子。

- (25)尖加玛什则:土族曲调名。
- (26)什达卫藏:指藏区。
- (27)斯玛尔加纳格:指汉地。
- (28)布曾巴扎尔:土族语,指城镇、市场。
- (29)赛却格:土族语,指破背斗。
- (30)塔瓦格:土族语,指碟子。
- (31)却格加:土族语,指盅子。
- (32)什纳嘎:土族语,指大木勺。
- (33)阿拉恰格:土族语,指破庄廓。
- (34)图呼让:土族语,指大雁。
- (35)嘎让:土族语,指枯树。
- (36)散加尔:土族语,指叉。
- (37)德热斯:土族语,指笄笄草。
- (38)提巴:是汉语推耙在土族语当中的音变现象。
- (39)鼻拉:汉语青海方言,指常流涕者。
- (40)《秉公办事的加尔木杰》;这首歌只有在媒人坐加南时唱,否则不唱。
- (41)阿姑萨姆:指已婚或未婚的全部女人。
- (42)佩尔典:土族语,指畜群中表示兴旺发展之马、牛或羊,其身上系有神布条。
- (43)赤列布:山名,是互助境内最高的山,被土族人奉为神山。
- (44)安多:指甘青地区。
- (45)本康:意为十万佛像亭。
- (46)萨萨:土族语,是用泥胎印制的小佛像,为圆锥形。
- (47)都列牙嘎:土族语,意为旁席。

- (48)其子:土族语,一种切成菱形的面叶。这里指这种饭。
- (49)伊姐:土族婚礼中由纳什金唱的曲名。
- (50)赞丹:土族语,意为檀香木。
- (51)普罗加久:麻择晚上由姑娘的母亲将姑娘脑后之一笄头发压成弯曲状,用红头绳系住,谓之普罗加久。
- (52)秀梅:意为低贱,男方家之谦称。
- (53)光梅:意为高贵,对女方家的尊称。
- (54)“罗木托罗”:土族语,土族姑娘出嫁时举行的一种仪式。
- (55)圆槽:过去在土族人院子当中有拴牛马之圆形槽,现在都改为花坛。
- (56)扬达尔:在尺余之木棍上用姑娘带贝之头绳和碎布条捆在一起,谓之扬达尔。
- (57)“夫热”:土语,原意为种子,这里指时运、财运等。
- (58)卡梅:土族语,指缝子。
- (59)叶弯:土族语,指鞋跟后的一方形布条。
- (60)纳日:土族语,指鞍头。
- (61)呼仁木奇:土族语,意为吃席人。呼仁木,指筵席。
- (62)拉隆罗:土族曲词名。
- (63)爆:土族人在燃烧的柏枝等香草上放撮炒面冒出香烟,叫爆。
- (64)东本:用石子堆集的石堆。
- (65)图斯呼奇:意为迎接者。
- (66)饸:土族语,全羊、全牛或纯肉食品。现指一方块肉份子。

(67)赤列布池:赤列布山上的一天池。

(68)冠戴:意为给新郎着新郎服。

(69)海姐:土族曲调名。

MONGGHULNU RGEE GIGU DARSUU

Ndaanu mongghul szarbaten kun hgusa, njeenaadu rgee gigu log waina. Shgengii ghajardu xiraawaaduna, munde darang bulaajin darsuu da rgordu idelghajin darsuu da waina. Ghajarshdaar hghuasa ndaanu xannu Taizi, Buuzin, Xjirghul, Halqi, Fulaan nara, Uxi, Simdoo, Narin ghulnu Qaar ghul, Qighaandawaa ne kidi ghajardu xiraana. Naringghulnu Shge ayil, Lendaa, Purge, Nurinduhang da Miinhoodu mongghulsge yang bulaana, nensa muxi mongghulnu lamadeesge hguadiisa uladu kurgeewaanu rgordu idelghaadina.

XIRAAJIN DARSUU

Mongghulnu kun hgusa shgengii duloon durdu kurgeedina, kun hgudulaa ni suz yagha dire moor jalghaanii giji fulaan xuur nige xong daalana, hgudugula loglog gaanu jisgela looloonu dire ni kadagge daala muxi ni lamarange ughuna. Xani funuisge ncoglagula dii jii giji sanguan da sanguan ninemange taina. Sanguan yang kun daabulaji szii baghala xjijin szii baghala xjisa, urog turogdu mudelghaji daudala xjijin daudala xjina, naghainu daudala xjisa darang ghoor tawag shdima warina (hgusan ni kurgeesan beeri waisa hamnongdunu daudala xjina), naghai kudunuji hgusan kunnu huinosanu yama gi giji sanadalmange kilena, rgeeniinu te dur ni naghaidu darang yama giji xjilghasanaa te shdaar haril ughuna. Ne kidiu durdu kudugu shge mulaa naadiji xineen gua, maha iden gua, mongghul kun hguadiisa hara dooro nige samba deel gua, dide kunsge qighaan labxjangmange mosina, malgha joon gua, nine kunsge xausau da malgha qireenaa eidaa awaaduna.

Rdongnu szaa gharigula yiilen gina, yiilen gidulaa hgusan kunnu logloggisan te shdaar ghoor gharlanu niurniinu haalghaa shgebji huriiniinu yiruu dooronuji fuulalghaaduna ,dii shdur boodagla qiragdu qoglooduna, nige sag taada gharlongqileji nige gidaa jangiduna, dii burlaange mosilghana, shdoogu kundu xirala yoona, lalong kundu qighaanla yoona, zaama ni dii rdongreji zhongloo xjighana. Yiilen gidulaa kuu beeri waisa, aagusge waisa doorogu shdaararang daumange taina:

YIILEN GIJIN DAU

Niudurgu udurdu,
Munu awiinu haldan buyendu ni,
Kundun nuqoo te taaraanu,
Durnu sarange xjiwa,
Kugo timger te munu awiinu huraa xjiwa,
Munu awiinu turghu shdaazinu amunniinu liuki adawa.
Solghui warang awii tenu daudaji,
Munu awiinu haldan buyere ni,
Xongnu gharnaange kuriji.
Boodag tenaa waraanu,
Shzin gidaange jangiduwa,
Burlaa teniinu mosilghuji,
Shge germiinu turonunge saulghaji.

Munu jinqange awii yuu!

Shge hoomarnu xjiindu ni,
Zandan moodidu jirge ulaa sauja.
Aardag sunzisge kuiden suudu ni sugodaa,
Aardag tenu gusgo qoorlanii,
Munu awiidu qighaan moorge jaalghanii.
Munu awu aghasge,
Xongge gharlanaa,
Haldan tolghuiniinge fuulaji,
Haldan buyeniinge geelghawa.
Munu jinqange awii yuu,
Qinu aardaggula taawuu durnu lii xjaa,
Shge moormu qireenu,
Taawun yasi toolam joo.
Qinu haldange buye,
Yama oomuxaaxi tigii,
Hara ghajardu ghuraan chizi xaalani,
Qinu halang nire lii buraam.

Ranka durdu bu furaaji hariji iresa,
Munu yuutenge sgil,
Halang narasa halang wai.
Awii tenaa halang suudu ni sauwaanu,
Yuuten sgilnaange gulenii,
Bu niudurgunsa huinoxu,
Ali awiinaa halang suudunge sau guu.
Ranka durdu bu furaaji hariji iresa,

Munu awiida,
Qi ire uu gijinge szaghanii,
Niudurgunsa huinoxi,
Alinge awiinge szagha gui.

Mongghul kunnu rdongnu szasannu hudu saihanwa, nige jan ghuraanzhuan tulgha diuzilesan tigii liuzi ni logwa, deeren rogdu samba yamba qijig xau radagnu rmu baulghaa geeja, tolghuire ni sara da naranu mantaa geeja, budagla nige budisa ixida saihanwa yama digeesan tigiingewa.

Mongghul kun rgee gisamba shgengii ghoor ghuraan lamadee daudaji huiqaa moxilghana, soni ni darang ayildugu shge mulaanu daudaji manee hgoorlana, lamadeenu uriji udendu kurisa beerisge darang dau taiji zeelena.

LAMADEE ZEELEJIN DAU

Niudurgu udurdu,
Munu awu aghasge,
Jinqange awii tendu ni,
Qighaan moornu jaaghanii.
Hara ghadaanu huino ni,
Qighaan juukangnu turossa,
Xira xantabnu awiinu,
Danzhan giji ireenu,
Shge gernu turo ni,

Qighaan xjangnu dire ni,
 Halongge nige saulghaanu,
 Zandan nige xireere,
 Danbiiqiinaa dilgeenu,
 Warang nige ghardunaa,
 Jiluu tenaa waraanu,
 Hghuiqaa tenaa moxaanu,
 Qighaan moornu jaalghanii.
 Munu jinqange awii yuu,
 Qi qighaan moornaange yausamba,
 Qi mulaa sulaanaa,
 Tar dangghul madu hgalaa xjiwa.
 Qi mulaa sulaanaa,
 Kendu nige kaulawa.
 Qinu nige aardagsge,
 Qinu nige huinosa,
 Shge moornu qireere,
 Taawun yasi toolam.
 Ayil tenu xjiindu ni,
 Qinu aardaggula,
 Xaqaa tenu tailgham joo.

Munu jinqange awii yuu,
 Qi muxiji yausamba,
 Qimu qighaan huraala daarim joo,
 Te qighaan huraa puxii,

Qinu aardaggulanu,
Kuiden suruusi wai.

Qi xinji rjawunu,
Taadu kuraa ni,
Xongge uudagnaa sugodaa ni,
Churaan munaange huigi joo.

Rgee gisa urog turogsge rgen gui ulisan kundu jilaa shdaala
irena, iredulaa haran ghoor manti warina, kurgene waisinsge
munde darang kongxi, qaa kadag seermange warina, xjun waisinsge
iredulaa ni giixang amadu kurigula dau taiji irena, zeelejin kunda
zeeledulaa dau taiji zeelena.

AAGU TAIJIN DAU

Shge giixangdu kurisa,
Shge giixang hoowaa sauji,
Dalange nasidu munu awii yuu,
Shge giixang hoosanla lii uliji,
Qighaan rmaanuro ni urosa,
Qighaan rmaa hoowaa sauja,
Telange lii uliji,
Shge gernuro ni urosa,
Halang pai hoowaa sauja.
Danlange nasidu munu awii yuu,

Qi kuidenge huaimare,
 Zandange moodidu jirgenge uliwa,
 Dalange nasidu munu awii yuu,
 Nensange muxi yuu,
 Hara yamu guaijinge kurisa,
 Qi halang qireela,
 Qi telange lii uliji,
 Qi joolange ugola,
 Ooyo gharla hara yamunu zeelela irewa.
 Niudurgu rimbadu,
 Shge ulanu szaarsa ni,
 Hara yamu guaijinge kurisa,
 Xong nudunsa kugo nimbusila zeelena.
 Munu dalan nasidii awii yuu,
 Qi nensange muxi,
 Zandan gaigurnaa tulaanu,
 Shge ulanu szaardu ni,
 Hara yamunu huinosa,
 Guaijinge lii uliji,
 Dalan nasidii munu awii yuu,
 Kugonge juunaa qughuasza,
 Gigeen julaalange yeraa ulim.
 Dalan nasidii munu awii yuu,
 Bu qimii nige qughuasza,
 Ghajar tengernu rzogloonge buraasa,
 Nudundu sgegunu gua.

AAGUNU ZEELEJIN DAU

Niudurgu udurdu,
Kugo szunu giilansan,
Munu jinqange aagu ire uu.
Qi niudurgu udurdu,
Buda ghoor ghuraan yamuda,
Guaiji szarijinge kurisa,
Munu dalan nasidii awiinu,
Halong nige qireenu,
Kuiden nige uliwa.
Buda hara yamu xamuda,
Guaiji szarijinge kurisa,
Ghuraan ama ugonaada gulenge adawa.
Qi niudurgu udurdu,
Kuiden huimarnu xjiindu ni,
Ghuraan moodi juure ni,
Kugo jirge madu saujiwa,
Buda hara yamu xamuda,
Guaiji szarijinge kurisa,
Yuutan nige sgilnaa,
Kendu nige kile gui.
Munu jinqange awiidu nige kilesa,
Halong nige qireeda kuiden nige uliwa joo.
Qi nasinu mulaala halong nige qireenaa,
Kuiden nige ulighusa,

Buda hara yamu xamunu kendunge kaulawa.
 Kaulasan ghajardu haliunge sauji xji,
 Munu jinqange awiidu kuri adam joo.
 Qi niudurgunsa huinoxu,
 Buda hara yamu xamuda,
 Ghuraam ama ugonaa kilegu ghajar gui.
 Qi munu ghuraan halghu juuregu ayi amii yuu,
 Qi niudurge udurdu,
 Munu jinqange awiinu halong qiree buraasa,
 Qinu uu sgilda buraam joo.
 Munu jinqange amiida,
 Niudurgu udurdu,
 Shge rmaanuu xjiindu ni,
 Yuuten sgil buraam joo.
 Qi munu ayi amiida,
 Shdeji uruidu guaijinge kuriji,
 Ghuraan ama ugolanaa,
 Ireji nige quangi joo.
 Hara yamu xamuda,
 Yuuten nige sgilnaa,
 Uudu nige yangla joo.
 Ghoor ghuraan sunzila uudu nige yangla joo,
 Munu ghuraan halghu juuregu jinqange ayida,
 Shdeji uruidu haliunge kuri joo.

Naghai udendu kurisa aagu kuu beerisge darang dau taiji
 zeelena:

NAGHAI ZEELEJIN DAU

Niudurgu udurdu,
Nunu dalan nasidii awiinu,
Qighaan yasinu dahu ire uu,
Nensa nige muxida,
Qi qighaan yasinu dahuda,
Guaiji szarji kurisa,
Buda hara yamu xamuda,
Halong nige qireela,
Guaiji nige zeelenii.
Tela nige lii uliji,
Ghuraan ama ugola,
Qimu nige zeelesa,
Yuuten nige sgilda haliu nige uudina.
Niudurgu udurdu,
Qi qighaan yasinu dahuda,
Guaiji szarji kurisa,
Buda hara yamu xamuda,
Kugo nimpusila zeelenii.
Yaanla gijinge kilesa,
Munu dalange nasidii jinqange awiida,
Halong nige qireeda,
Kuiden nige uliwa joo.
Niudurgunsa huinoxi,
Buda hara yamu xamuda,

Guaiji szarji kurisa,
 Munu jinqange awiinu,
 Solghui warangge yerisa,
 Buda hara yamu xamunu,
 Hara nudundu sgegunu gui.
 Anjiijingge harisa,
 Ghuraam ama ugonaa gule gui,
 Kugo tingerdu kilesa,
 Kugo tingerda undurwa,
 Hara ghajardu kilesa,
 Hara ghajar hadongwa,
 Munu jinqange awii yuu,
 Buda hara yamu xamuda,
 Kidinge udurdu marshdaahong,
 Niudurgunsa huinoxu,
 Taawu durnu lii xiji,
 Kugo jirge madu sanam joo.
 Tela nige lii uliji,
 Haruudurnu lii ujiji,
 Qidar mongghulnu muxi ni,
 Buda hara yamu xamuda,
 Shge xaqaadu urogu ang.
 Shge xaqaadu urosa,
 Qidar da mongghulsge,
 Kennu nige xamuwa giji,
 Hanandu nige szaghagu ang.

Nin giji nige szaghasa,
Munu jinqange awiinu,
Nire nige qiginsa,
Wariji nige gulem joo.
Niudurgunsa huinoxi,
Munu ghuraan deeren xamuda,
Jirghoon saranu udurdu,
Ama huxinu hoolgham joo,
Harwan saranu udurdu,
Fulaan mara gharim joo,
Munu jinqange awiinu,
Haliunge nige sanam joo.
Haliunge sanasa,
Anjii yerijinge xjisada,
Munu jinqange awiinu,
Hara ghajarnu dire,
Yerjinge lii ulim joo.
Niudurgunsa huinoxi,
Munu jinqange awiinu,
Buda hara yamu xamuda,
Lii mardaaji sauya joo,
Munu jinqange awiida,
Buda hara yamu xamunu,
Munu awii mardaa joo.
Niudurgu udurdu,
Buda hara yamu xamuda,

Sangrji namzoonu baulghaji,
Zandan xireenu xjiindu ni,
Danbiiqiinunge dilgeji,
Qimu qighaan moorge jaalghasa,
Qi qighaan moornaada yeri joo.
Hara xinjiidu kurisa,
Xinjii rjawunu gharsanu,
Haliunge nige hgile joo,
Ghuraan deeren xamudu,
Hairghanngge nige oosi joo,
Hairhange nige oosisa,
Buda hara yamu xamuda,
Munu jinqange awiwa giji,
Haliunge nige sanaya.

Jilaa shdaala iresan shge mulaa kun ganjangdu dunjaa
boorzag, manti, yuuyangzi, talgha, qiizi giji deeren dau qaa warina,
nige dau qaa waridulaa ni xauzisge nige hui tolghui ujena. Ghoordar
dau qaanu warigula naghaidu kadagmange taiji ugo gulena, naghai
yang njeen sananaamange guleji rgennu ugodu ni hari ughuna, gule-
gu log ni doorogu tigiingewa:

“Yaa, naghai garzigge wari, rgen ndeegu aadee muxigu sasiire
sog suulasan ni saina giji, ndaanu mongghul ghajarnu ndenkordu
niruu rinbuuqeenu xjawaamange tebleji, rgolong rgombanu qagjiire
maha buyenu xjawaamange tebleji, Lijanu ne qimsangdu ireji, mu-
laalaa mbarlaji, dalan kidi nasilaji, do kuridulaa lisse wariji mulaa

sulaa yaan yaansanuda waina, kuu xjunsgenu nige nige tiruu xiri gharghaji, dii rgen ne juure ni maha buyedu ni narmange kuriiji. Shge mulaa mankangre ujeji, nagxjinge irelgha shda muu giji, anjii-da purghaandu szaghaiji xurghul ujeji nagxiji dawaaji irelgha shdaji guisanna. Niudur malanggu udurdu kurisa, aadeeda maha buyenaa geewaa saihaan ghajardu gharaa xjija, dii niudurgu udurdu mulaasge shdoogunu saininiinu harilini giji deeren lamadee awuji kudu kurilghaji moxilghawa, ayil kuxin urog turog xjun kurgeennu daudaji rgeenge gina. Dii rgeere xjunsgedu mulaa deel, lamaa rgendinnu mboo dambiiqiinu qiyyuan gaa, Lamaadu duloon nanzhang, qighaan xjang, shdima desgaa, rzan xantab, qaa deeren bauzi, seer naiman giji fuulaji. Darang niudurgu udurdu jilaa shdaar nige qimsangdu taawun xag seer, malang shdileji nige kundu ghoor xag seer giji aadeenu huinosa ni xjilghanii, do darang naghai saihaan szongge baugu rgolo nai."

Sanguannu ugo ni baugula sainiisa naghaida nimbaa gaaduna, sainei guisamba, naghai yang sainei gua giji darang yaan yaannu aadeenu huinosa ni xjilgha gijinge turooqilena.

Naghainu ugonu baugula dii hanala huinogu qaanu uquji naghainu ugo shdaar aagu, lamadeesgedu tailaji, kun shdaar njar baghaji tin gina, iresan kunsge yaudulaa ni yang "huipan" giji ghoor manti da qaa jasgoonge zhonglaji ughuna, xauzisge udendu sugodisan gula kurgeena.

Kunnu xiraasa tabniinu njeenaasge naalduna, rgeenu udur ni ulon kunsge yauldaadigula sanguan kun daabulaji jisge laakaanu tab naala xjilghana, tabnu log ni jang nige kun wagdagu tigii

moglurgewa, dooro ni shdaa shdagu tigii deeren nuko geena.

Huiji magxi ni dii guilisan kunnu kurgееji xiraala xjina, kunnu
tab turo geewaadigula rdongnu baghaa sajilaanu xiraawaaduna.
Xiraadulaa ni aagu, kuu beerisge darang dau taina.

XIRAASA TAIJIN DAU

Niudurgu udurdu,
Qinu ghuraan deeren xamuda,
Guaiji szariji kuraanu,
Haran hurilanaa,
Fulaan ghalnu xjiindu ni,
Jinqan nige awiinaa,
Uduunge taiguna ang.
Qi niudurgunge udurdu,
Qi hghuambar madu ngureem,
Qaalsi madu hualam joo,
Lamar madu nzhiblam joo.

Niudurgu udurdu,
Qi shge ghajarnu xjiindu ni,
Kugo taaxjadu furaaxja.
Buda hara yamu xamunu,
Kugo jirgenu shdeeji xjiwa ang.
Niudurgunsa huinoxi,
Ghuraan ama ugonaa,

Anjii hariji kile gui.
 Nela nige lii uliji,
 Qimu limzhigge laghasa,
 Munu jinqange awiwa.
 Qi kayi moordunge tardawa joo.
 Munu jinqange awii yuu,
 Qi xinjii tendu xjaanu,
 Solghui kolnaa muxiji taagaa,
 Warang kolnaa huinoxi taagaa,
 Rghang tenu waisa,
 Xinjii rjawunu gharsa ni,
 Niilii rinbuuqiinu xjawaanu,
 Haliuhaange hgile joo.
 Qi haliuhaange hgilecnu,
 Buda ghuraan deeren xamudu,
 Aardag tenu xjeeleji ire,
 Buda ghuraan deeren xamuda,
 Halong werdunaa werleenu,
 Munu jinqange awii wai,
 Giji nige sanaya.

Xiraajin kun ayilsa shdooguhaan kun ghoor daudana (hgusan
 kun ni lalong kun waisa golon gua), xiraasan tenu xiroodu ni wai
 yuu ghuraadar udur ni yasi tunguna, tungusan yasinu muxi alinge
 jarghai szaargedu bulaawaa geena, huiji fonnu sangmangdu dii shge
 foor direji yuulghana.

BULAAJIN RGEE DA RGORDU IDELGHAJIN RGEE

Bulaagu log: Nesamba log rgen qidarnu logla nigesambawa, kun hgugula, xinisa xini deelniinu mosilghoonu shdur guancainge szaanu ghajardu bulaawaaduna, lii sarlagu ni do mongghul kunsge lamadeemange awuji rgeenu udurdu ni moxilghana.

Rgordu idelghajin log: Nesamba rgeenu dangmaadu ni lamadee sge xjilghana, kun hgugula ula tolghuindu kurgeewaa xjaanu nige ciba nige ciba shdolaa rgordu idelghaaduna, foor xiruuma tigiinu huraan gua, ndaanu mongghul ghajardu do nesamba rgee bu-raawaadija.

土族丧俗

土族的丧葬习俗,是土族传统民俗文化的重要组成部分之一。土族的葬仪按地区可划分为以下几种:互助县的台子、威远镇、东沟、丹麻、红崖子沟、五十、松多、东山等乡的大部分土族行火葬;互助县东山乡部分地区和民和县的官亭、三川等地行土葬;出家为僧者则行火葬、天葬。一般都在三、五或七天内出殡。

火 葬

在人临终时,其前放一碗清水,上搭一双红筷子(意即为亡人搭天桥),由儿女们搀扶着,让其面朝西故去。死后,除衣裤,将尸体堆成蹲状,安放在炕角,不使移位,上搭一条哈达,点上水灯,烧过纸钱后,再去请当家邻舍,待全部到齐,选丧官和丧官奶奶主持丧事,卜卦择日后,派人前去讣告亲人。服丧期,丧主家孝子要脱帽穿白长衫系麻绳,睡草铺昼夜守灵,女人除去衣帽上的花边等,着素色衣,均不吃荤,不开玩笑。

叫亲友时,一般不拿什么东西,到娘舅家报丧,必须带上两盘馍馍及茶酒礼,娘家对丧事规模提出具体要求,在举行丧仪的那天还要给娘舅认真禀报。

举行入殓仪式时,将死者面朝前殓入“斡东”^①里。尸如蹲状,双手合十,两姆指撑于下颌骨,用五寸宽的长白布条捆紧,在每一骨关节处绾一个襁子,一般要绾七至十三个。其上套一斗蓬式“布日拉”^②(老年人用黄布料,年轻人用白布料)。此时,姑娘、儿媳们要哭丧。

土族人的“斡东”,制作精美,俗称“一间转三”,二层楼

式，悬梁吊柱。上面雕有各种花卉图案，顶端饰木刻日月模型。油画后，其图案就更加鲜艳美丽，栩栩如生。将其安放在正屋堂间里，孝子们昼夜跪守在其周围。

在举行丧仪时，一般要请三四个喇嘛，念三至五天经，超度亡灵；还要请村里的老小念嘛呢，请喇嘛到家时，儿孙媳妇们要哭迎喇嘛。当天，村友亲朋来亡人灵前烧纸，吊唁、献馒头（十二个）。女婿、外甥等下亲，除献馒头外，还要献油煎饼十二张、哈达、孝钱若干等。女儿、外甥女来时必须要哭丧，前去迎接的人在迎接阿舅、女儿、外甥女时一定要哭迎，否则，就被视为无德无礼。

丧仪的一天，丧主家对前来吊唁的人端油条馒头、馓子、油包子、酥油炒面、其子面等四道茶进行招待，并且在吃每道茶时，孝子们叩头致谢，请客人们吃好。临端二道茶时，要给阿舅敬酒、献哈达，禀报当天的丧仪情况，以及以后从亡人的后面所施舍的布施情况等。其诉说词如下：

“呀！阿舅请抓个盅儿，这里的阿爹在前世里修了很好的人缘，在我们（“蒙古勒”）的辖域内遇上了一个转生的机缘，在郭隆寺的施舍权限里投胎成了一个肉身子，降生到了姓李的人家。从小就劳苦劳累，一直到了六、七十岁。现在儿孙满堂，个个都已长大成人了；正准备让老人家舒舒坦坦安度晚年的时候，偏偏在他的贵体上得了一场病；家里的大小盼望着能早一日见到康复，到处请医求神，就是未能康复，到了今日明儿的时候，他老人家超脱了红尘，已到了很好的境地。在今天的日子里，儿孙们为了报答他老人家的养育之恩，请来了四个喇嘛念经祈祷，动用了亲戚朋友、当家邻舍、女婿外甥，为他老人家举行丧仪。并准备给每个阿

姑(即已出嫁姑娘)抬送一条裤子;犹如俗话说的‘喇嘛的份子,佛教的法缘’,给每个喇嘛献上七个‘南长^③’、一条白毡、一件袈裟、四包茶、八元钱;今天从亡人的后面给吊唁的人每户施舍孝钱五毛,明天早上出殡时给每个所见到的人施舍孝钱两毛;还要请阿舅的金口里讨个吩咐哩!”。

丧官的话完了之后,阿舅认为按家庭情况丧事办的好,不再说什么,如果还不够理想,还要争巴一阵子,具体说出还要从亡人的后面施舍些什么东西,诵些什么经等等。

阿舅言毕,要到亡人灵前进行告白,祷告葬仪中的一切。众吊唁者吃罢最后一道茶之后,丧主家要按照阿舅的吩咐和事先的准备,施舍钱物。众亲临走时,给每户回装两个馒头,叫“回盘”,和一个茶方子,孝子们还要跪送前来吊唁的全部亲朋。

土族人的火化灶是自己用土块泥制而成的,土语叫“坛”,其形如圆形灶,下面留有四个能添柴的小眼。

到了第二天早上,就要进行火化,先将亡人放进灶内,然后把灵轿砸碎投入其内烧掉。火化时,女儿、儿媳们还要哭诉一番。

火化工是从本庄子上邀请的较为年长的人(如果死者是年轻人就不需要老人)。火化的当天下午拾骨头或三天后拾,盛于骨灰盒先埋在向阳背风的地方,到来年清明节才能移到祖坟上。

土 葬

互助县土族群众的土葬习俗和当地汉族的土葬习俗基

本相似。不同的是土族人家在葬仪期间既要请喇嘛三五个念经,又要请老师傅做法事写祭文来超度亡灵,而民和地区的土族群众的葬仪和汉族就不同了,特别是官亭一带土族的葬仪庄重别致,别具特色,虽然都是土葬,但与其他民族殊异。他们的葬仪一般为死者与世长辞后,趁着尸体骨未寒,家里人便请本村一位长者给亡人洗身、修身、穿寿衣,然后入殓。棺材上的图案极为艳丽,死者若是男性,棺材两侧画两条龙;若是女性,顶棺正面画金童玉女,一人执壶,一人掌盘,伺立于亡人两侧,棺上都有一副对联:“金童送上西天路,玉女引进极乐界”死者灵柩安放在正房堂屋内设置的灵床上。并在亡人脚底点长灯,插香,焚纸钱,还要献一盘“卓阔”(在青油锅里炸出来的面食)。这时,家人及亲友戴孝,孝子守丧,死者的女亲眷用土语哭丧,歌词基本上和互助土族的哭丧词一样,调子十分悲伤。外家(即舅方亲戚)前来吊唁致悼词,追忆死者的一生经历和功绩,要从呱呱坠地,说到长大成人,乃至叙述他一生中孝敬父母,养儿育女,如何关心亲戚朋友,左邻右舍,最后说到死者‘升天’是因为“阎王爷来请,千佛难留;林中没有千年古树,人中没有百岁光阴,家中金银难买生死,灯光终究自灭”,外家致完悼词,死者的家人给外家扯孝布,致诵词,表示对外家的答谢之意。

死者的坟墓形状,与汉族同。挖坟时,先是由孝子在地上用铧头划一“十”字,然后向本村土匠跪拜,‘有劳各位给我的祖先修一所好房屋!’土匠们齐声应诺。坟挖到三堂时,(即打偏洞时),土匠们向孝子要来一瓶酒先祭奠土地爷,然后把酒喝掉。待挖好了坟,孝子进去用孝布细拭擦一

番,同时察看有无铁器一类物件遗留在墓内。坟墓修好后,三昼内择日出葬。出葬之日,本村庄来送葬的人们往往悄悄地刮来锅墨,抓住女婿,把脸抹黑,但女婿不能动怒或反抹。被抹了脸的女婿有的会唱丧歌,此时背上个大背斗,跪在地上一个劲地唱丧歌,人们就往背斗里放‘普作’(油炸的面食,葬仪上炸一种两丫子的面食,与节日不一样)。女婿哭得越伤心,得到的‘普作’越多。

埋葬毕,人们一齐向坟墓跪拜,然后将铁锨等葬具拖在地上拉走,不能扛着走,入门时得先洗手,并燃起一堆火方能进家门。

天 葬

这种葬礼习俗以前在上族地区的藏传佛教寺院中盛行,即人死后,送到专门选定的天葬台上,用刀割成若干小块,让大鹰叼去吃掉,一直到吃完。这种丧俗在当今的土族寺院中也完全消失了。

附:火葬习俗中的哭丧词六首。

1 入殓哭丧词

在今天的日子里,
在我恩父的贵体上,
被万恶的病魔纠缠,
已有数月数日了,
老天爷收走了我的恩父,
未能留得住恩父微薄的生命。

左兄右哥们呼喊着想恩父的名子，
双手搀扶着恩父的遗体，
用那细长的白绳，
绾上九个一样的褂子，
给他穿上黄色的“布日拉”，
放进了精制的“斡东”里。

我大恩大德的父亲啊！
您在冰冷的地板上，
已成赞丹木的中心了啊！
心肝们跪在您冰凉的腋下，
孝尽着儿女们应尽的义务，
给我那恩德的亡父指点光明的归途。
我那可亲的兄长们啊！
用那亲热的手，
扶着父亲金子般的头颅，
安送父亲离开了烦恼的阳世。
我大恩大德的父亲哟！
您的心肝宝贝们，
在不上五天的日子里，
在寒冷刺骨的大路边，
将会受尽人间的磨难；
虽然您的遗体犹如黄沙，
沉入黑色的大地，
但是您美好的音容永留人世。

在平常的日子里，
当姑娘返回娘家时，
我那狭窄的心胸胜过温暖的阳光，
坐在父亲温暖的腋下膝旁，
倾诉着我那狭窄的心情；
从今以后的日子里，
我坐在哪一个父辈的身边啊！
平常的日子里我来时，
我大恩大德的父亲啊！
总是送我一句亲切问候的话语，
从今以后的日子里，
哪个父辈送我一句同样的话语啊！
请喇嘛到家时，儿孙媳妇们哭迎喇嘛的哭丧词：

2 迎喇嘛哭丧词

在今天的日子里，
我的阿吾^④们，
给我那大恩大德的父亲，
为了指点光明的归途，
从大山的背后，
从圣洁佛堂的里面，
把身着“先他”^⑤的父辈，
请到我们的家里，
在大房的里面，

在四六白毡的上面，
让他温暖地坐着；
在赞丹木的桌子上，
展开佛谕的经卷；
右手拿着佛谕的杵铃，
口中念着佛谕的嘛呢，
指点着一条光明的归途。

我的恩德的父亲哟！
您自己选择了一条光明的归途，
却把您心爱的儿孙们，
像石头土块一样地抛弃了；
您把您心爱的儿孙们，
托嘱给什么人？
您的心肝们，
从您的后面，
在寒冷的大路边，
会受尽磨难的，
在村庄的里面，
您的心肝们，
将成为众人议论的话题。

我大恩大德的父亲哟！
您在可怕的阴司®世界，
倘若要往前走的话，
沉重的冰雹会挡住您的归途，

其实那不是冰雹，
而是您的心肝们冰冷的叹息。
您到了阴司的阎王跟前，
跪着双膝，
一定要再三提出还阳的请求。
已出嫁的阿姑来悼丧还要哭丧，其哭诉词是：

3 阿姑哭丧词

来到深深的巷道口，
巷道里面冷冷清清，
我七十高龄的父亲哟！
怎么不见您的踪影；
当进去白土砌成的庄廓时，
庄廓里面如此的冷清，
不仅如此，
当进去大房堂间的里面时，
塌泥烧炕的上面空空荡荡；
可怜我七十高龄的父亲啊！
您在冰冷的地板上，
做了赞丹木的中心了。
我七十高龄的父亲哟！
在这以前的日子里，
当女儿跑来的时候，
您用亲热的笑脸来迎接，

不仅如此，
您还用温柔的话语来迎接，
用温暖的双手来迎接；
但从此以后的日子里，
女儿从大石山的背后，
跌脚绊手跑来时，
迎接脚尖朝外的女儿们，
会是双眼里滚动的青泪。
我七十高龄的父亲哟！
在这以前的日子里，
你捂着赞丹木的拐杖，
跑到遥远的大石山根里，
看望您这脚尖朝外的女儿。
不仅如此，
我七十高龄的父亲哟！
即使丢失一秒很小的银针，
凭借明亮的月光，
总有个寻找的地方，
可我失去了恩德的父亲时，
纵使寻个翻天覆地，
也见不到您的音容。

前去迎接阿姑的人的哭丧之词是：

4 迎接阿姑哭丧词

在今天的日子里，

隔着清水河流的，
我的阿姑你来了吗？
在今天的日子里，
我们这两三个儿女，
跌脚绊手跑来时，
我七十高龄的父亲，
热情的尊容变冷了，
把三句知心的话儿，
也没有能说得上；
在今天的日子里，
您在冰冷的地板上，
在三个木板的中间，
象灰色的木心似地呆坐在那里。
我们这两三个女儿，
跌脚绊手跑到时，
把狭窄的心思向谁诉说啊？
诉说给我恩德的父亲，
热情的尊容已经变冷；
我大恩大德的父亲啊？
您正值活人的年份，
还未到仙逝的时候，
过早地离开了人间，
把我们这些女儿们，
托靠给什么人了啊！
就是您托靠的人儿，
无论如何的恩爱，

也不及我的恩父您；
从今以后的日子里，
我们将三句知心的话儿，
不知诉向何处。
我的三步之隔的阿姨哟！
(对劝哭的阿姨哭诉)
在今天的日子里，
我大恩大德的父亲，
热情的尊容变冷时，
您宽畅的心胸也会伤感；
在今天的日子里，
在硕大的庄廓里面，
我那恩慈母亲的心中，
总是惆怅不尽的。
我的三步之隔的阿姨啊！
请您早晚赶到我的家，
用三句温暖的话儿，
来安慰安慰我那白头白发的老母吧！
我们这些女儿们，
就放宽狭窄的心思的。
我恩慈的母亲啊！
您要看着孙子孙女们，
忘掉自己忧愁的心思，
放宽心怀照顾好自己。
我的三步之隔的阿姨啊！
请你早晚抽空来我家，

安慰我那恩慈的老母啊！
阿舅上门吊丧时、阿姑儿媳们还要哭迎。

5 迎接阿舅哭丧词

在今天的日子里，
我七十高龄的父亲的，
白骨的主儿您来了吗？
在这以前的日子里，
白骨的主儿您跑来时，
我们这些儿女们，
用亲热的笑脸来迎接，
不仅如此，
还用三句温柔的话语来迎接，
使您狭窄的心胸能宽畅些。
在今天的日子里，
白骨的主儿您来时，
我们这些儿女们，
用双眼的青泪来迎接；
要问为啥这样时，
我那七十高龄的恩父哟！
过早地离开我们了。
在这以后的日子里，
我们这些儿女们，
跌手绊脚跑来时，

将我恩德的父亲，
前后左右寻个遍，
是不会见到父亲的音容的。
我们这些儿女们，
向谁倾诉衷肠啊！
向蓝天诉说，
蓝天高啊！
向大地诉说，
大地硬啊！
我大恩大德的父亲哟！
我们这些儿女们，
总是难以忘怀的。
从今以后的日子里，
不上五天的时候，
想您使我揪心的痛；
不仅如此，
不上十天的时候，
土汉两族人的前面，
我们这些儿女们，
会成为众人议论的话题，
果真成为议论的对象时，
“蒙古勒”^⑦和“齐达尔”^⑧两家人，
定会问起是谁人的儿女，
倘若这样问起时，
准会提起您老的名字，
这样便有损于您的声誉。

从今以后的日子里，
我们这些儿女们，
在酷暑六月的日子里，
嘴唇将会干裂的；
在三九寒天的十月里，
肉身子将会裸露的，
如果果真是这样，
儿女们的心底里，
会更加想念恩父的。
既是怎样想念，
不管转到什么地方，
在这黑褐色的大地上，
也寻不到恩德父亲的音容。

从今以后的日子里，
我们这些儿女们，
不要忘记恩德的父亲。
我那恩德的父亲啊！
您在阴司的境界里，
忘掉我们这些儿女们吧！
在今天的日子里，
我们这些儿女们，
请来宏扬佛法的喇嘛，
在赞丹木的桌子上，
展开佛祖谕示的经卷，
为您铺就光明的路途，

使您找到光明的境界。

6 火化哭丧词

在今天的日子里，
您的这三四个儿女，
跌脚绊手赶到跟前，
用十个连心的手指，
将我恩慈的父亲，
放进燃烧的火心。
我七十高龄的父亲啊！

在今天的日子里，
请您象蜡烛一样的燃烧，
象黄表一样地化去，
象佛灯一样地熄灭吧！

在今天的日子里，
您在大地的上面，
变成灰色的尘土，
使我们这些儿女们，
心情无比伤感。

从今以后的日子里，
我们将三句知心的话语，
倾诉给何处何人啊！
不仅如此，

假若给找个不是之处，
我恩德的父亲呀！
那就是您人生的半途中，
抛弃我们了啊！
我恩德的父亲哟！
您到了阴司的时候，
请将左脚迈向前面，
把右脚踏在后面，
如果由得您自己的话，
请向阴司的阎王，
再次提出转世的请求，
如果阎王应允的话，
请转成我们儿女们的心肝(即：子女)。
我们这三四个儿女，
定将搂入温暖的怀中，
做为我们前生的父亲，
报答您老的恩德的。

注解：

- (1)“斡东”：即灵轿。
- (2)布日拉：土语，用黄布或白布做的装尸体的布袋，即寿衣。
- (3)“南长”：土语，是一种贡献的物品。
- (4)阿吾：土语，哥哥的意思。
- (5)先他：土语，即袈裟。
- (6)阴司：土语，意为阴曹地府。

(7)“蒙古勒”:土族自称。

(8)“齐达尔”:土语,土族对汉族的称呼。

后 记

土族婚俗和土族丧俗是县民族语文工作办公室于1988年至1994年搜集整理并翻译的。土族婚俗部分以丹麻镇桦林村和东沟乡洛少村作为主要搜集地点,唱述人有桦林村伊益希尼柔、伊索南、伊拉木、伊娘布,洛少村马成仁等,由乔生华、董文臻、乔志良搜集,乔志良、鲁文忠整理后译为汉文;土族丧俗部分以东沟乡卡子村和丹麻镇桦林村作为主要搜集地点,唱述人有卡子村马长命姐、桦林村伊尼柔,由乔生华搜集、整理并译为汉文。搜集、整理翻译完成后,其汉译文辑入互助县民族宗教事务局1995年印刷的《土族古籍资料》第一集,土文部分一直未能印刷。这次由乔志良、鲁文忠编辑为土汉文对照的《土族婚丧习俗》,目的在于原汁原味地保留土族语言资料,同时有助于更多的人能够了解土族婚丧习俗。由于编者水平有限,难免存在不足之处,敬请指正。

编者

2006年8月

总 策 划：张宗寿
策 划：刘庆祖
主 编：乔志良
责任编辑：董文寿
编 辑：乔志良 鲁文忠
封面设计：保广元
封面题字：李贤德

